

Monsieur L. Reineck,
membre de l'Institut

V. Dobruski

МАТЕРИАЛИ *Matériaux*

по

concernant

АРХЕОЛОГИЯТА НА БЪЛГАРИЯ

l'archéologie en Bulgarie

отъ

par

В. ДОБРУСКИ.

V. Dobruski

(Отдѣленъ отпечатъкъ отъ „Сборникъ за народни умотворения,
наука и книжнина,“ кн. XIII).

СОФИЯ

Sofia

ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА

1896.

Материали по археологията на България.

Отъ В. Добруски.

1. Култътъ на нимфитѣ въ Тракия и Мизия. Откритието на *Nymphæum* до с. Саладиново, Татаръ-Пазарджишко.¹⁾

Между божествата, на които култътъ е билъ разпространенъ въ антична България, не последно мѣсто заематъ и нимфитѣ.

Нимфи, гръцки *νύμφαι*, латински *nymphæ*, сир. дѣвици, невѣсти, сж богини, които живѣйтъ въ извори и рѣки, въ дървеса, планини и гори, въ долини и пещери. Тѣ сж сщества, които иматъ едно и също значение въ митологията на всичкитѣ почти народи. Религиозното настроение на древнитѣ народи е виждало и чувствовало въ всичкитѣ части и явления на живота въ природата висши, божествени сили, за които буйната фантазия наскоро си е измислила тѣлесенъ образъ. Споредъ вѣрванията на древнитѣ, нимфитѣ живѣйтъ навредъ въ уединената, свободна и идилична природа, до извори и рѣки, въ зелени ливади, въ тъмни лѣсове и пещери. Всѣкоя джбрава и морава, всѣка рѣка и планина си има по една нимфа, на която се покланятъ пастири и ловци като на божество, което не е олицетворение на мѣстото, но което живѣе въ него като отдѣлно сщество, което принася плодородие. Прѣди всичко живата течна вода, която особено въ южнитѣ страни е главно условие за живота на животното и растителното царство, е любимо жилище на нимфитѣ, и, ако тѣ се раздѣлятъ на наяди, ореади и дриади, при все това ореадитѣ, планински нимфи, и дриадитѣ, нимфи на дървеса, не прѣдставитъ друго, освѣнъ два особени рода, произходещи отъ наядитѣ, воднитѣ нимфи, които се наричатъ *ποταμῆδες*, ако живѣйтъ въ рѣки, *κρηναῖαι* или *πηγαῖαι*, ако живѣйтъ въ извори и кладенци, *ἐλεονόμοι* — езерни нимфи, *πόντιαι* — морски нимфи и др. Култътъ на богинитѣ на водитѣ отдавна е билъ твърдѣ разпространенъ, и затова само тѣ се явяватъ като охарактеризувани сщества въ паметницитѣ на изкуството, когато планинскитѣ божества се изобразяватъ като мжжѣе,²⁾ а нимфи на

¹⁾ Дополнения къмъ статията подъ сѣция надсловъ въ Мсб. XI, 68—102, и XII, 318—338.

²⁾ Съ това се схожда изображението на плямна Хемусъ (Стара-Планина) въ няколко монети, сѣчени въ *Nicopolis ad Istrum* или *ad Haemum*, на който развалинитѣ се намиратъ

дървеса като такива въобще не се срѣщатъ. Рѣки и извори, планини и лѣсове, долини и пещери като жилище на нимфитѣ сж били мѣста, гдѣто набожнитѣ се покланяли *δραιογονοῖσι νύμφαις, κρηναῖσι, κυδραῖσι θεαῖσι*; тукъ се принасяли обреченитѣ дарове (ex voto, *εὐχαριστήριον*) на живодарнитѣ нимфи — *νύμφαις βιοδώροις*. Живодарни и благодѣтелни сж особено нимфитѣ на водитѣ, защото спомагатъ на земното плодородие. Понеже на нѣкои извори се приписва и ополителна сила, за това нимфитѣ на водитѣ сж богини на пѣнието и на пророчеството. За вдъхновенени пѣвци и прорицатели се вѣрвало, че нимфитѣ ги прихваняли (*νυμφόληπτοι*). Водата, особено изворната, има лѣковита сила, и за това нимфитѣ сж богини здраводарни, подобно както Асклепи и Хиген. До извори и рѣки въ жертва на нимфитѣ се принасяли агнета, ярета, млѣко, масло, вино и медъ. Освѣнъ олтари, постепенно светилища и храмове — *nymphaea* се посвещаваха на нимфитѣ, изпърво само при извори и рѣки а въ по-послѣднитѣ врѣмена и въ градове. Освѣнъ жертвитѣ, на нимфитѣ принасяли и други дарове (*ἀναθήματα*). Който искалъ да подари нѣщо трайно, принасялъ въ светилището на нимфитѣ статуйки и каменни плочки съ образа имъ. Особено многобройни сж релефи съ образа на нимфитѣ, които се прѣдставятъ като три млади дѣвуди, съ весело и засмѣно лице, които обичатъ да се събиратъ и да общуватъ съ смъртнитѣ хора; и понеже се вѣрвало, че нимфитѣ ноцѣ весело игражтъ по зелена трѣва, за това се изобразяватъ въ поза, какъ игражтъ, като се държатъ за рѣцѣ. Въ най-старитѣ паметници нимфитѣ, както и всичкитѣ женски божества, сж въ пълно облѣкло, облѣчени въ дългъ хитонъ, подгнжтъ и прѣпасанъ, но въ врѣмето на най-високото развитие на изкуството и на тѣхъ полека лека се сменя облѣклото, догато най-сетнѣ се лѣватъ съвсѣмъ голи, и за това твърдѣ често иматъ извѣстния типъ на три грации или харитки (*Gratae, Charites*), на които атрибутитѣ сж: ябълка, класъ, макъ, трендафилъ, мирта, ланделка. Но при това, като богини на водитѣ, биватъ охарактеризувани съ слѣднитѣ знакове: съ черупка отъ мида, която държатъ прѣдъ лоното си, съ стомна или ваза за вода, която носятъ въ рѣцѣ или на рамена, или пъкъ съ прѣвѣрнжти урни, изъ които се излива вода. Понѣкога нимфитѣ сж изобразени безъ тие символи като грации, а само надписътъ обяснява, че образътъ прѣдставя нимфи. Като богини на влага и плодородие, ним-

до Стари-Никонъ на р. Русна. Въ тие монети *Naemus* е изобразенъ като младъ ловджия, полуголъ, съ химатионъ мѣтнатъ на колѣнѣ; той седи на скала, налѣво, съ глава обърната надесно. Въ лѣвата си рѣка държи дълго копие, опрѣно о земя, а съ десната се държи за глава. Нозѣтъ му сж обути въ ловджийски ботуши. Надесно до капарата стърчи дървче прѣдъ което се гледа мечка. Надписътъ *ΑΙΜΟΣ*, който се чете налѣво отъ образа, изрично указва, че образътъ прѣдставя Хемусъ. Въместо мечка въ една монета на *Ελαγαβαλусъ* е изобразенъ елень, който бѣга отъ лѣвъ. Отъ този типъ знаеме досега нѣколко екземплари, сѣчени въ Никополисъ въ врѣмето на Юлия Домна и Макринусъ. — Ср. *Mionnet, Description, Supplém. II* p. 134 № 459. *Berliner Katalog I*, 81. *Catalogue of the greek coins in the British Museum. Thrace etc.* p. 48. Само Родопа, на която името ѝ *Ῥοδόπη* е женско, е изобразена въ една монета, сѣчена въ Филипополисъ въ врѣмето на Антонинусъ Пнусъ като жена, седеща на скала, налѣво; въ лѣвата си рѣка държи цвѣте; друго едно растение се вижда задъ скалата. Надписътъ *ΡΟΔΟΠΗ* обявява значението на образа. — Ср. *Revue Numismatique* 1843. p. 18.

фигѣ биватъ прѣдводжани отъ брадатия Панъ, козеногия богъ на стада, отъ Хермеса, който, като богъ на дъжда, естествено е водачъ на тѣхното хоро — *χορηγός Νυμφών*; въ тѣхна дружина често се срѣща и Дияна, богиня на свѣтлината въ лѣсове, Силванусъ, богъ на горитѣ и нивитѣ, и Хераклесъ, покровителъ на плодородието и на нивитѣ. Отъ Тракия сж извѣстни нѣколко фігурални паметници, въ които на чело на нимфитѣ се лвяватъ Зевсъ и Хера; въ нѣколко надписи нимфитѣ се споменуватъ въ свѣзка съ Аполона, който като конникъ е изобразенъ заедно съ тритѣ нимфи въ описания по-долу релефѣ отъ Pizus.

Че култътъ на нимфитѣ билъ твърдѣ разпространенъ въ древнитѣ области на днешна България, Мизия и Тракия, това а priori слѣдва отъ голѣмото значение на самитѣ божества; този култъ навѣрно е билъ така разпространенъ, както и сществуващитѣ доднесъ вѣрвания за самовили, самодиви и юди.¹⁾ Но положително потвърдяватъ това открититѣ доднесъ паметници, както фігурални, така и надписи, които се отнасятъ до култа на нимфитѣ; къмъ тие паметници могатъ да се причислятъ и монети, сѣчени въ нѣкои антични градове на България, съ типа на тритѣ нимфи. Колкото се отнася до Тракия, трѣбва да се забѣлѣжатъ слѣднитѣ фігурални паметници, издадени въ извѣстното съчинение отъ Dumont A., *Mélanges d'archéologie et d'épigraphie, réunis par Th. Homolle, Paris 1892.*

1. Пловдивъ. Релефѣ, който прѣдставя Хера en face, стоеща, облѣчена въ дълга туника, която е прѣпасана. Богинята държи въ лѣвата ржка жезълъ, въ десната патера (жертвена паница); налѣво отъ богинята стои жертвеникъ, надесно — жрецъ. Подъ релефа се чете надпись: *Νυμφαίς καὶ Ἥρα*, който въ надписа надъ релефа има прѣкоръ *Ἄρτακηρύξ*. И тѣй релефътъ изобразяващъ Хера, сщеврѣменно е билъ посветенъ и на нимфитѣ. Ср. Dumont, p. 333, № 33.

2. Галиполисъ. Мраморна плоча 0.45 м. вис., 0.40 м. шир. Барелефътъ на плочата изобразява тритѣ нимфи, какъ играятъ. Хермесъ води хорото имъ, като крачи надесно; той е облѣченъ въ краткъ хитонъ и държи caduceus. Кошница съ овошки — символъ на плодородие. Изодзадъ Сатиръ, който свири на сиринга. Надъ релефа се чете надпись: *Νυμφαίς*. Ср. Dumont, p. 427. № 98.

3. С. Скриняне, Кюстендилска околия. Барелефѣ 0.16 м. вис., 0.14 м. шир. Три жени, облѣчени въ хитонъ, държатъ се за ржцѣ. Надъ релефа надпись: *Κυρίαίς Νυμφαίς*; подъ релефа надпись:

¹⁾ Срав. *Любеновъ И. С.*, Самовили и Самодиви, София 1891. стр. 124—126. „И до днесъ между простолюдието се вѣрва, че сществуваатъ самовили и самодиви, като свѣрхестествени сщества, съ човѣшки образъ и съ човѣшки страсти. Тия сщества, казватъ, живѣяли въ тайственитѣ дѣбрави на планинитѣ, въ пещеритѣ, край кладенцитѣ, рѣкитѣ, гробищата, развалинитѣ и въ непровицаемитѣ лѣсове“. — Споредъ народнитѣ български вѣрвания самовилитѣ обичатъ да играятъ; мѣста, гдѣто тѣ ноцѣ играятъ, се казватъ Самодивско хорище. На много мѣста въ България указватъ „Самовилски извори“, на които се приписва лѣчебна сила; болнитѣ вхтватъ къмъ таква извори и се омиватъ съ чудотворната имъ вода, която особено била лѣковита за отечболъ. Вж. Máchal, *Nákres slovenského bájesloví* стр. 112, 108—115.

ολένης Δου εὐ[χαριστήριον или εὐ[χρήν. Ср. Dumont, p. 319 A' и Jireček, Cesty po Bulharsku, стр. 400.

4. Т.-Пазарджикъ. Голѣмъ барелиефъ: четвеространенъ жертвеникъ. Зевсъ съ дълга брада и коса, стои en face, съ гърди голи, до жертвеника, въ едната си ръка държи жезълъ, въ другата патера. Втори четвеространенъ жертвеникъ; до него стои en face Хера, облѣчена въ дълга туника, държеща жезълъ и патера, съ було на глава. По-нататкъ слѣдватъ три нимфи, облѣчени въ прѣпасана туника, и се държатъ за ржцѣ. Груба направа. Надъ релефа надписъ: Κυρίῳ Διὶ καὶ Ἥρᾳ. Подъ релефа се четатъ имена на пожертвователитѣ: Βεῖθυς Αὐλοῦζένης καὶ Ἀλιέτης Ἀσκανίου καὶ Σκωριανὸς καὶ Σαδάλας εὐχρήν. — Ср. Dumont, p. 324. № 10.

5. С. Ново-село, Сливенска околия. Мраморна плоча съ барелиефъ отъ двѣтѣ страни: а) конникъ въоръженъ съ дълго копие, ѣзди налѣво като прѣслѣдва рогачъ, задъ който се съзира дърво; изодадъ дървото се подава друго животно, вѣроятно глиганъ; б) четири нимфи, облѣчени въ хитони, се държатъ за ржцѣ и играятъ. Една отъ тѣхъ държи неопредѣлителенъ прѣдметъ; отдолу орелъ. Ср. Dumont, p. 364, № 62²⁸ и Jireček, Cesty стр. 522. — Този интересенъ барелиефъ се намира сега въ Нар. Музей въ София, и трѣбва да се допълни описанието му съ слѣднитѣ бѣлѣжки: конникътъ безъ съмнѣние прѣдстави Аполона, защото въ ржката си държи лира, на която образътъ, макаръ и не дотамъ ясень, се забѣлѣзва надъ главата на коня. Барелиефътъ отъ другата страна прѣдстави само три нимфи (а не четири), облѣчени въ дълги хитони, прѣпасани; нимфитѣ стоатъ en face и се държатъ за ржцѣ. Крайната лѣва фигура държи единъ неопредѣлителенъ прѣдметъ. Надесно отъ крайната десна фигура ясно се гледа атрибутътъ на Зевса — орелъ, съ разперени крилѣ и съ глава обърната надесно. До него стои Зевсъ, босоногъ, съ гърди голи, и държи въ десната си ръка патера; отъ лицето му се вижда само частъ отъ брадата. Тукъ релефътъ е отчупенъ и може да се прѣдположи, че до Зевса е била изобразена и Хера. На тая страна личатъ слабо слѣди отъ надписъ подъ релефа. Плочата е била покрита съ доста дебелъ пластъ отъ варъ, и едвамъ слѣдъ внимателно отстранение на този пластъ можахъ да излѣзятъ наявѣ указавитѣ горѣ подробности на релефа, отъ които най-важна е тази, че конникътъ прѣдстави Аполона. Мнѣнието, че тракийскитѣ конници прѣдставятъ Аполона или поне иматъ тѣсна свръзка съ култа на този богъ, първи пѣтъ е изказано у Roscher, Lexicon der griechischen und römischen Mythologie, Heros стр. 2560.

6. София. Отломъкъ отъ мраморна плоча съ релефъ на тритѣ нимфи съ було, което се развѣва надъ главитѣ имъ; отъ срѣдната фигура се вижда цѣлиятъ бюстъ, отъ крайнитѣ двѣ — само главитѣ. Трехглениятъ щитъ надъ релефа съдържа надписъ: Θεᾶς Νύμφαις [καὶ] Ἀπόλλωνι Κεδρεσιγῶ Κόιντος Φλόρου εὐχαριστήριον. Релефътъ е билъ посветенъ на Аполона и нимфитѣ. Мсб. XII, стр. 326, бр. 8.

Отъ надписитѣ трѣбва да се споменятъ:

7. Надписъ отъ Стара-Загора, антична Augusta Traiana: Δινίκενθος Βρινκάζερεως κυρίῳ Ἀπόλλωνι Σικεργηνῶ καὶ Νύμφαις εὐχαριστοῦντες ἀνέθηκαν Ἐργισσηνοί. Ср. Dumont, p. 352, № 619. И тукъ Аполонъ се споменува заедно съ нимфитѣ, като богини на пѣние и пророчество, които споредъ митологията сж отхранили Аполона.

Отъ монетитѣ, сѣчени въ Тракия, иматъ типъ на третѣ нимфи, изобразени често като грации, слѣднитѣ:

1. Anchialus (сега Анхиялъ). Бронзена монета на Максиминусъ I.

На лицето глава на императора, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ, надесно. Наоколо надписъ: ΑΥΤΜΑΞΙΜΕΙ ΝΟΣΣΕΥΣΕΒΗΣΑΥΓ. На опакото три нимфи, облѣчени въ дълги хитони, държатъ по една ваза (стомничка). Около образа надписъ: ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ. Гл. Catalogue of the greek coins in the British Museum, Thrace etc. p. 85, № 16.

2. Сжщи градъ. Бронзена монета на императора Септимия Севера.

Лицето прѣдставя главата на императора, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ. Наоколо надписъ ΑΥΚΛΣΕΠΤΙΣΕΥΗΡΟΣ. Опакото изобразява столъ съ двѣ урни, съ по една палмова вѣйка въ всѣка урна. Около този образъ надписъ: ΟΥΑΠΙΑΝΩΝΑΓΧΙΑΛΕΩΝ. Между краката на стола се чете другъ надписъ: СЕΒΗΡΙΑ ΝΥΜΦΙΑ, който споменува обществени игри и празници Νύμφια, посветени и празнувани въ честь на нимфитѣ. Срав. Mionnet, Description etc. Supplém. II p. 221. № 97.

3. Apollonia in Ponto (сега Созополъ). Бронзена монета на императрица Юлия Домна.

Лицето прѣдставя глава на Юлия Домна, надесно; наоколо надписъ: ΙΟΥΛΙΑΔΟΜΝΑΣΕΒ. На опакото три нимфи се държатъ за ржцѣ. Надписъ: ΑΠΟΛΛΩΝΗΤΕΩΝΕΝΠΟΝΤΩ. Ср. Mionnet, Description de médailles antiques I, p. 372, № 64.

4. Augusta Traiana, сегашна Стара-Загора. Бронзена монета на императрица Фаустина.

Лицето прѣдставя бюста на императрицата, надесно; наоколо надписъ: ΦΑΥΣΤΕΙΝΑ СЕΒΑΣΤΗ. На опакото три грации и надписъ: ΑΥΓΟΥΣ ΤΗΣ ΤΡΑΙΑΝΗΣ. Срав. Catalogue of the greek coins in the British Museum, Thrace etc. p. 177.

5. Сжщи градъ. Бронзена монета на императрица Криспина.

Лицето прѣдставя бюста на императрицата, надесно; наоколо надписъ: ΚΡΙΣΠΕΙΝΑ СЕΒΑΣΤΗ. На опакото сж изобразени три нимфи, стоещи, облѣчени въ дълги хитони. Крайнитѣ двѣ фигури иматъ ржцѣ спуснати и държатъ по една стомничка за вода; срѣдната фигура гледа налѣво и полага лѣвата си ржка на рамото на стоещата надесно фигура, а съ налѣво стоещата фигура се държатъ за ржцѣ. Около образа надписъ: ΑΥΓΟΥΣΤΗΝ ΤΡΑΙΑΝΗΣ. Срав. Beschreibung der antiken Münzen der Königlichem Museen zu Berlin, Band I, стр. 239, № 6. Берлинскитъ каталогъ, като описва тая монета, прибавя на края забѣлжка: „Британскитъ музей притежава една монета на Фаустина, сѣчена въ Augusta Traiana съ образъ на „three Graces;“ на напата монета нимфитѣ сж съвсѣмъ ясни.“

6. *Nadrianopolis*, сега Одринъ. Бронзена монета на римския императоръ Антонинусъ Пиусъ. Лицето прѣдставя главата на императора, надясно. Наоколо надписъ: *AVΓKTAIA AΔPIAANT*..... На opakoto три жени, стоещи, облѣчени въ стола, държатъ по една ваза за вода (*tenant chacune un vase en forme d'aiguière*). Срав. *Mionnet, Description Supplem. II* p. 303. № 616. Атрибутътъ, ваза за вода, тукъ явно указва, че монетата прѣдставя три нимфи.

7. *Deultum*, развалини до с. Яйкъзли, Бургазка околия. Бронзена монета на римската императрица Юлия Мамеа. Лицето прѣдставя бюста на императрицата, надясно; наоколо надписъ: *IYLIAMAMAEA AVG*. На opakinata тритѣ харитки (или тритѣ нимфи) прѣдставени въ известната група. Наоколо надписъ: *COL FL PAC DEVLIT*. Ср. Берлинския каталогъ I, стр. 160, № 16. Единтъ екземпляръ отъ сжщата монета притежава и Софийскиятъ Нар. Музей.

8. *Traianopolis*, на сѣверъ отъ устието на р. Марица, до сегашния Дедеагачъ на Бѣло море. Бронзена монета на римския императоръ Септимиусъ Северусъ. Лицето прѣдстави глава на императора, надясно; надписътъ наоколо е изгритъ. На opakoto Хебрусъ (рѣка Марица), изобразенъ като мъжъ брадатъ, легналъ налѣво, и три жени, стоещи en face, се прѣгръщатъ взаимно. Наоколо надписъ: *HTAKYΛIOY TPAINONOΠOΛITΩN*. Срав. *Mionnet, Description, Supplem. p. 507. № 1784*. Нѣма съмнѣние, че тритѣ жени, изобразени заедно съ брадатия рѣчни богъ Хебрусъ, прѣдставятъ тритѣ нимфи.

9. Сжщи градъ. Бронзена монета отъ сжщия императоръ. На opakoto три жени, облѣчени въ туника, стожатъ en face; подъ тѣхъ Хебрусъ брадатъ, лѣгналъ, държи въ десната ржка трѣстъ, а съ лѣвата се опира о урна, изъ която се излива вода. Сжщи надписъ. *II. p. 507, № 1785*. Тритѣ жени, изобразени заедно съ Хебрусъ, пакъ прѣдставятъ тритѣ нимфи.

Отъ Мизия и то отъ Долна Мизия (*Moesia Inferior*) сж известни за сега само слѣднитѣ монети съ образа на тритѣ грации или нимфи:

1. *Marciānopolis*, на който развалинитѣ се намиратъ до с. Девна. Бронзена монета на римския императоръ Комодусъ. Лицето прѣдстави глава на императора, надясно. Наоколо надписъ: *AVTK-MAYPI-KOMODOC*. Opakoto прѣдстави известната група на тритѣ грации, които взаимно се прѣгръщатъ. Наоколо надписъ: *MAPKIANONOΠOΛITΩN*.

2. Сжщи градъ. Бронзена монета на римската императрица Юлия Домна. Лицето прѣдставя бюста на императрицата, надясно. Наоколо надписъ: *IOYΛIA DOMNA SEB*. На opakoto тритѣ нимфи прѣдставени като три грации. Наоколо надписъ: *MAPKIANONOΠOΛITΩN*.

3. Сжщи градъ. Подобенъ екземпляръ отъ сжщата императрица. И тритѣ екземплара притежава за сега само Софийскиятъ Нар. Музей.

Споменжитѣ тукъ фигурални епиграфически и нумизматически паметници, които се отнасятъ до култа на нимфитѣ въ Тракия и Мизия, значително се допълняватъ съ находката, станжала тая пролѣтъ до с. Са-

ладиново, Т.-Пазарджишка околия, гдѣто се открило светилище на нимфитѣ — *Nymphaeum*.

С. Саладиново се намира на лѣвни брѣгъ на р. Марица, къмъ югоизтокъ отъ Т.-Пазарджикъ, на 10 км. разстояние отъ града. Почти 1 км. къмъ западъ отъ селото се намира мѣстността „Орошака“, сега насадена съ лозя, и въ тая мѣстность именно е станжала находката. Любопитното находище се намира почти до самия брѣгъ на р. Марица, почти на 15 м. разстояние отъ него. Тукъ брѣгътъ се издига едвамъ 5 м. надъ рѣката, тъй щото, както казватъ, при голѣми наводнения водата достигала дори до този брѣгъ. Отъ Орошака се отвари хубавъ изгледъ. На всички страни се простира равно и широко Тракийско поле, гдето посѣяно съ многобройни могили.¹⁾ Срецу Орошака р. Марица е образувала дългнестъ островъ, обрастналъ съ зелена трѣва и върби, и отвѣдъ Марица се издигатъ голитѣ склонове на Родопитѣ, наречени Баба-баири, въ подножието на които се редятъ три могили. Най-високиятъ върхъ отъ Баба-баиритѣ, почти срецу Орошака, носи името Еленски върхъ; на върха се намиратъ развалини отъ градище и оброчище; по на изтокъ отъ него, въ землището на с. Текира, показватъ Русалски гробища. А къмъ западъ отъ тукъ въ землището на с. Башикарово, къмъ югъ отъ Т.-Пазарджикъ, въ нивята се криятъ развалинитѣ на *Bessaraga*, градътъ на свободолюбивото и войнствено тракийско племе на беситѣ, които въ старитѣ вѣкове населявали сегашната Т.-Пазарджишка областъ.

Откритието на светилището е станжло съвсѣмъ случайно. Прѣвъ мѣсець декември минжлата година селянинътъ Илия Стояновъ, като вадилъ чернични коренища изъ лозето си въ Орошака, намѣрилъ е подъ единъ коренъ плочка съ релефъ на три нимфи и това случайно откритие е дало поводъ за по-нататъшни разкопки, които извадихъ на бѣлъ свѣтъ доста богата находка, на основание на която може да се твърди, че тукъ е било светилище на нимфитѣ нади, където се стичали набожнитѣ на поклонение на живодарнитѣ богини. Отъ извършенитѣ досега разкопки излиза, че светилището е било построено въ видъ на обикновенъ селски храмъ, ограденъ съ четири стѣни и покритъ съ керамиди. Отъ стѣнитѣ можехъ да се открижтъ, 1 м. дълбоко подъ земни насипъ, основи, съградени успоредно съ брѣга на рѣката, 5·50 м. надължъ, както и основи на втората стѣна 6·80 м. дълга, перпендикулярна на първата. Основитѣ ся зидани отъ хорозанъ и прости чупени камъни. Дебелината на стѣнитѣ е 60 см. Отсъствие на всѣкакви архитектурически украшения като колони, капители, архитрави и др. доказва, че светилището е било

¹⁾ По поводъ на едно откритие направено въ една могила до с. Мързавъ, Овчехълмска околия, още прѣвъ 1880 г. это какъ подклина известиятъ французски археологъ S. Reinach въ *Chronique d'orient* p. 259 българското правителство да даде потикъ за по-скорошното изследване на могилитѣ: „Въобщо остава още всичко да се направя изъ тая трагидна областъ въ *tamul* (могилитѣ). Произхождението на тракийцитѣ и началата на тѣхната култура ся отъ такава важность за етнографията на Европа, щото не знаемъ себѣвъ да съвѣтваме българското правителство часъ по-скоро да нареди, да се започнатъ научни разкопки на тракийскитѣ могили. То вѣдва да изгуби тукъ ни труда си, ни паритѣ си.“

обикновена, проста сграда, но при все това е било посещавано от многобройни поклонници и просители, което потвърждава самата находка, особено голѣмото число votivни или оброчни плочки, които се изкопахъ 1'30—1'60 дълбоко; числото имъ възлиза досега до 95. Плочкитѣ сж отъ мѣстень бѣлѣ мраморъ и прѣдставятъ въ релефѣ образа на тритѣ нимфи. Направата на нѣкои отъ тѣзи релефи е коректна, до известна степенъ даже хубава, но по-голѣма частъ сж работени отъ неумѣла ржка на прости, провинциални каменодѣлци. Голѣмината на плочкитѣ е различна; най-голѣмата има размѣръ 28 × 23 см., а най-малката мѣри едвамъ единъ квадратенъ дециметъръ. Отъ релефитѣ особена важность иматъ ония, които освѣнъ образа съдържатъ и надписи, защото въ тѣзи надписи се срѣщатъ собствени тракийски имена, повечето женски; има нѣколко имена съвсѣмъ нови и неизвѣстни досега, както е указано по-долу въ описанието на отдѣлнитѣ релефи. Въ три надписа нимфитѣ носятъ прѣкоръ Βοῦρδαλῦραι, произведенъ отъ името на село Βοῦρδαλτα, до което се намирало светилището. Срав. плочки брой XXI, XXV и XXVI. Тридесетъ плочки се намѣрихъ наредени по три покрай стѣната, успоредна съ брѣга.

Размѣсени съ релефитѣ и отломци отъ керамиди 0'03 м. деб. се намѣрихъ слѣднитѣ старини, безъ съмвѣние жертвени дарове, поднасли на нимфитѣ: а) кандилца (lucernae),¹⁾ направени отъ печена глина, на брой 48; кандилцата сж кръгли; най-голѣмитѣ иматъ диаметръ 11 см., най-малкитѣ 6 см. Кандилцата сж съ държка и за по единъ фитилъ (μονομυχος), а само двѣ най-малкитѣ сж съ три фитила (τρίμυχος). Три кандилца на горната си страна сж украсени съ релефъ на крилатъ гений, който тича налѣво; десната му ржка е прострѣна напредъ и държи единъ дългнестъ прѣдметъ (главня или флейта?); лѣвата му ржка е протегната назадъ; хламидата се развива задъ него. Фигурата може би прѣдставя Амора. Едно кандилце, което е имало форма на високъ свѣщникъ съ подставка, прѣдставя маска на Сатиръ или Силенъ. Гл. таблица VII, въ която имаме най-типични кандилца отъ находката.

б) Кръгли огледалца 45 мм. въ диаметръ, излѣяни отъ олово съ държка или безъ нея, на брой 13 и нѣколко фрагменти. Рамката е орнаментувана; собственото огледало съставя стъкалце²⁾ 30 милим. въ диаметръ, вставено задъ рамката. На стъкалцата се забѣлѣзватъ слѣди отъ амалгама. На opakото на огледалцата се четятъ въ релефѣ слѣднитѣ букви:

ΑΧΗ
ΙΕΠΙΡ
ΙΜ

¹⁾ За употрѣбението на кандилницата въ жертвени обреди и въ култа гледай Marquardt, Das Privatleben der Römer p. 643.

²⁾ Споредъ Плиния Н. Н. 36. 193 огледала отъ стъкло били изнамѣрени отъ сидонци; etiam specula exsogitaverat Sidon, казва Плини, като говори за стъктарската индустрия въ Сидонъ. Споменувагъ се и огледала, намазани съ амалгама: Διάτι τὰ θέλγνα κάτοπτρα λάμπουσαν ἄγαν; ἔτι ἐνδοθεν αὐτῶν χρῆσισι κασσιτέρφ (цинъ, види се амалгама). Ср. Marquardt, Das Privatleben der Römer стр. 690 и 758.

Четенъ отдесно налѣво, надписътъ — споредъ мнѣнието на г-на S. Reinach въ Парижъ — значи: *ἡ χάρις ἐμί.* сяр. „азъ съмъ даръ отъ любовъ или благодарностъ.“ Това е най-подходно обяснение, като се вземе прѣдъ видъ, че тия огледалца навѣрно сж били поднасяни на нимфитѣ като оброчни дарове, и за това може да се прѣдполага, че тукъ *χάρις* има сжщо значение, каквото иматъ думитѣ *χαριστήριον, εὐχαριστήριον* въ оброчнитѣ формули.

в) Стѣклени шишенца 6—7 см. високи, на брой 4 и нѣколко отломци. Шишенцата иматъ дълго гърло; диаметрътъ на дъното имъ е 25—30 м. Може да се прѣдполага, че въ тия шишенца поклонницитѣ, принасяли на нимфитѣ въ жертва миризливи балзами, парфюми и масло, които съ малки лъжички изливали на олтарь или разсипвали изъ светилището. Че такъво е било значението на балзамаритѣ, доказва това обстоятелство, че въ нѣкои отъ тѣхъ се намѣрили останки отъ изсъхналъ балзамъ. Невѣрно балзамаритѣ се казвали *lacrymatoria* (*foles lacrymatoires* — шишенца за сълзи), като че ли въ тѣхъ се хващали сълзи на роднини или наемни плачуци жени въ врѣме на погребалнитѣ обреди; доказано е сега, че отъ тѣхъ се изливали балзами и парфюми върху пепелъта или тѣлото на мъртвеца и по-послѣ се оставяли въ гробницитѣ. Ср. Déville, *A, Histoire de l'art de verrerie dans l'antiquité Paris*, pag. 73—76, planches XCI—XCII.

г) Костени лъжички, 11—16 см. дълги, на брой три, съ кръгла набирачка, 20—25 мм. въ диаметръ. Дали тия лъжички сж служили за означената горѣ цѣль при жертвоприношението на балзами и парфюми, или друго е било тѣхното назначение, не можемъ за сега положително да опрѣдѣлимъ. Вж. таблица VIII, на която горѣ сж изобразени двѣ костени лъжички, въ срѣдата седемъ огледалца и долу три балзамарии.

Отъ монетитѣ, намѣрени въ развалинитѣ на светилището, има 12 императорски монети гръцки, сѣчени въ нѣкои градове въ Тракия и 3 сребърни римски; тѣ били турени въ паничка отъ печена глина, 14 см. въ диаметръ. Отъ гръцкитѣ монети по-голъмата частъ принадлежи на колонията *Deultum*; тѣ се начеватъ отъ императора *Caracalla* и се свършватъ съ *Marcus Iulius Philippus Pater*. Монетитѣ иматъ слѣднитѣ типове: а) бронзена монета на Каракала. Главата на императора, безъ брада, овѣнчана съ лъчеста корона. Наоколо надписъ: *MAVRANTONINVS AVG*. На opakото образъ на Артемида ловджийка, надесно. Наоколо надписъ: *COLFLPACDEVLT*. б) Бронзена монета на Северусъ Александъръ. Бюстътъ на императора, увѣнчанъ съ лавровъ вѣнецъ, надесно. Околовръстъ надписъ: *IMPMAVRSEVALEXANDAVG*. На opakото образъ на вълчица, отъ която сучатъ Ромулъ и Ремъ; вълчицата стои надесно, съ глава обърната назадъ. Горѣ надъ образа надписъ: *COLFLPACDE*; подъ образа краятъ на надписа: *VLT*. в) Бронзена монета на императрица Юлиа Мамен. Бюстътъ на императрицата, увѣнчана съ диядема, надесно. Наоколо надписъ: *IVLIAMAMAELAVG*. На opakото образъ на *Concordia*, която стои надесно, като държи въ

десната ржка патера, а въ лѣвата рога на изобилието. Наоколо надпись: COLFLPACDEVIT. г) Бронзена монета отъ сжщата императрица. На opakото образъ на Aequitas, която стои надесно, като държи въ десната ржка весни, а въ лѣвата рога на изобилието. Сжщи надпись. д) Бронзена монета на императора Гордианусъ. Главата на императора, овѣнчана съ лѣчеста корона, надесно. Наоколо надпись: IMPMANGORDIANVSPIVSAVG. На opakото образъ на Юпитера, който стои en face и държи мълния и жезълъ. Сжщи надпись. е) Бронзена монета на сжщия императоръ. На opakото образъ на храмъ, въ който стои статуя. Надъ образа надпись: COLFLPACDEV, подъ образа: IT. ж) Бронзена монета на сжщия императоръ. На opakото образъ на Хераклесъ голъ, който върви надесно и опѣва стрѣла па лжкъ. Наоколо надпись: COLFLPACDEVIT. Описаниѣ тукъ монетни типове на Deultum не сж извѣстни на Mionnet. з) Бронзена монета на императора Филипъ баща. Глава на императора, овѣнчана съ лѣчестъ вѣнецъ, надесно. Наоколо надпись: IMPMIVLPHILIPVSAVG. На opakото образъ на жена сещца, която държи въ десната си ржка патера, а въ лѣвата рога на изобилието. Сжщи надпись. Ср. Mionnet, Supplém II, p. 298, № 589. Adrianopolis. Бронзена монета на императрица Фаустина съ бюста ѝ, надесно. Наоколо надпись: ΦΑΥΣΤΕΙΝΑΣΕΒΑΣΤΗ. На opakото образъ жена, облѣчена въ дълъгъ хитонъ, стоеща налѣво; въ десната си ржка държи патера, а съ лѣвата се опира о жезълъ. Наоколо надпись: ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Mionnet, Supplém. II неизвѣстна.

Pautalia. Бронзена монета на императрица Юлия Домна. Бюстътъ на императрицата, надесно. Наоколо надпись: ΙΟΥΛΙΑΔΟΜΝΑΣΕΒ. На opakото орелъ съ разперени крила, стѣпва на вѣнецъ, като гледа надесно и държи въ клона си другъ вѣнецъ. Наоколо надпись: ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ. Mionnet, Supplém. II, неизвѣстна.

Serdica. Бронзена монета отъ сжщата императрица съ сжщи образъ и надпись на лицето. На opakото образъ на жена стоеща надесно; главата ѝ украсена съ modius. Въ десната ржка държи патера, въ лѣвата parazonium. Наоколо надпись: ΟΥΛΠΙΑΣΣΕΡΔΙΚΗΣ. Mionnet, Supplém II, неизвѣстна.

Trajanopolis. Бронзена монета на императора Каракала. Главата на императора, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ, надесно надпись: ΑΥΚΜΑΥΡΣΕΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. На opakото орелъ съ разперени крила, гледа надесно. На около надпись: ΤΡΑΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Останжлитѣ три сребърни монети сж толкова рѣждасали и неясни, щото се познава само, че сж римски, но не може да се опрѣдѣлжтъ по-близу. И тѣи монетитѣ, намѣрени въ светилището, се начеватъ отъ римския императоръ Каракала (198—217 год. слѣдъ Р. Хр.) и се свършватъ съ Филипа баща (244—249 г. слѣдъ Р. Хр.)

Като се вземжтъ прѣдъ видъ и описаниѣ по-горѣ старини, както и надписитѣ на релiefeитѣ, отъ които нѣколко съдържжтъ римски имена: Mucianus, Montanus, Valens, Adrianus, дохождаме до заключение, че ва-

мѣренитѣ въ тракийското Numphaeum до с. Саладиново ламетници сж римски и трѣбва да се отнесжтъ къмъ 2—3 стол. слѣдъ Р. Хр., отчасти даже къмъ 4 стол. слѣдъ Хр., което се потвърдиа и отъ формата на писмото и отъ направата на вѣскоп релефи, които подробно сж описани на слѣднитѣ страници.

I.

Мраморна плочка 0·27 м. вис., 0·20 м. шир., 0·03 м. деб. Горниятъ десенъ и долниятъ десенъ край на плочката сж отчупени.

Релефътъ прѣдставя тритѣ нимфи като Харитки или Грации (*Χαριτες* *Gratiae*). Тѣ стожтъ голи, съ коса високо нахъдрена. Срѣдната фигура се вижда гърбомъ и гледа надесно; двѣтѣ бочни фигури сж обърнати съ лицето напрѣдъ, полагатъ рѣцѣ на плещитѣ на срѣдната фигура; лѣвата фигура опира лѣвата си рѣка на десното рамо на срѣдната фигура, а наопаки десната фигура облѣга десната си рѣка на лѣвото ѣ рамо. Лѣвата фигура гледа налѣво и държи въ десната си рѣка, опрѣна на хълбока, единъ прѣдметъ, може би огледало. Десната фигура държи въ лѣвата си рѣка ябълка, която хваща и срѣдната фигура съ десната си рѣка.

Въ десния и лѣвия жгълъ на релефа, до нозѣтѣ на двѣтѣ бочни фигури сж изобразени двѣ урни прѣвѣрнати, изъ които се излива вода прѣвъ долната рамка на релефа. Двѣтѣ урни, отъ които тече вода, сж атрибутъ на воднитѣ нимфи.

Подъ релефа върху долната рамка е изваянъ грѣцки надписъ отъ слѣднитѣ два реда:

ΕΠΤΕΚΕΘΟΣΒΙΘΙΟΣ
ΝΥΦΑΙΣΕΓΧΗΝ

Надписътъ се чете:

Ἐπτέκεθος Βίθιος
Νύφαις (sic) ἐγχῆν.

Собственото име Ἐπτέ-κεθος е сложно, като повечето собствени тракийски имена; то се състои отъ корена Ἐπτα- и суфикса -κεθος, -κενθος, -centhus. По-правилната форма на това име е Eptacenthus. Ἐπτακί-κενθος, за което сравни Tomaschek, Die alten Thraaker II, 2 стр., 8 и 46. Ср. таблица I, обр. 2.

II.

Мраморна плочка 0·22 м. вис., 0·17 м. шир., 0·03 м. деб. Изображението на тритѣ нимфи е сжщо както и прѣдното. Крайната лѣва фигура държи въ десната си рѣка стрѣкъ съ три трендафила. По направа този релефъ, както и прѣдниятъ, трѣбва да се считатъ за издѣлие на простъ провинциаленъ каменодѣлецъ; особено главата на срѣдната фигура почти съвсѣмъ е извѣртена на вѣнъ, вмѣсто да гледа надесно и да се вижда въ профилъ.

III.

Мраморна плочка 0·19 м. вис., 0·17 м. шир., 0·03 м. деб. Изображението на тритѣ нимфи е сѣщо както и въ описанитѣ по-горѣ плочки; позата на гѣтѣжитѣ урни малко се различава.

Подъ релефа е издѣлбанъ слѣдниятъ надписъ:

ΣΕΥΘΗΣ ΒΡΙΛΟΥ ΕΥΧΗΝ

Чертитѣ на буквитѣ не сѣ дотамъ правилни. Надписътъ се чете така:

Σεύθης Βρίλου εὐχὴν.

Σεύθης, латински писано *Seutha*, е твърдѣ извѣстно тракийско име, което сѣ посили и нѣволцина царѣе отъ тракийското племе одриси и което познаваме особено отъ монетитѣ на тие царѣе. *Tomaschek*, *D. a. T. II*, 2. стр. 42. тълкува думата *Севтесъ* като „пъргавъ, бързъ, стрѣлецъ.“ По-рѣдко се срѣща второто име *Βρίλας*, което можемъ да сравнимъ съ *Βρίλων*, извѣстно отъ единъ латински надписъ въ Никополъ *S. I. L. III*, 7437: *Brilo Auluzani*. *Tom. D. a. T. II*, 2, стр. 17 мисли, че *βρίλων* значи „брѣснарь.“

Направата на релефа е сѣща както и на прѣднитѣ. Ср. таблица I, обр. 1.

IV.

Мраморна плочка 0·24 м. вис., 0·23 м. шир., 0·04 м. деб., горѣ закрѣпена. Изображението на тритѣ нимфи е сѣщо както и по-горѣ, съ тази само разлика, че главата на нимфитѣ изглежда като да е покрита съ шапка и овита съ прочелникъ (*diadema*). Освѣнъ това, не е ясно, що държи лѣвата крайна фигура въ десната си рѣка

Направата на релефа е сѣща както и на прѣднитѣ.

V.

Мраморна плочка 0·19 м. вис., 0·175 шир., 0·02 м. деб. Изображението е сѣщо както онова подъ бр. IV, само направата на релефа, който е доста плоскъ, е по-долна. Урнитѣ отъ двѣтѣ страни на нимфитѣ приличатъ на топки.

Плочката е безъ надписъ.

VI.

Мраморна плочка 0·21 м. вис., 0·18 м. шир., 0·025 м. деб. Изображението на тритѣ нимфи е сѣщо както онова подъ бр. V. Десната рѣка на крайната лѣва фигура е спуснѣта и държи единъ неясенъ прѣдметъ. Урнитѣ се виждатъ малко по-ясно. Направата на релефа е доста груба, особено лицата сѣ изработени много просто.

VII.

Мраморна плочка 0·13 м. вис., 0·12 м. шир., 0·015 м. деб. Изображението е сѣщо както и онова подъ бр. V. Релефътъ е доста плоскъ.

Подъ рельефа е издълбанъ слѣдниятъ надписъ:

BENΔIZHTAEYXHN

Не е сигурно, дали трѣба да се чете Βενδῖς Ζητᾶ εὐχῆν или пакъ двѣтѣ собствени имена да се вземжтъ за сложно име женско и да се чете: Βενδῖς Ζητᾶ εὐχῆν. Βενδῖς е познато като тракийско название на Артемида или Дияна и се срѣща като собствено име женско. Колкото се отнася до ΖΗΤΑ, то може да се сравни съ Tzita въ единъ латински надписъ отъ с. Глава (Tom. D. a. T. II, 2, стр. 39) и съ Σιτᾶς, Sita, ibidem, стр. 43. Споредъ Томашекъ, името Tzita било въ свръзка съ корена жи-, живѣжъ.

VIII.

Мраморна плочка 0·13 м. вис., 0·135 м. шир., 0·01 м. деб. Също изображение както и прѣдното; урнитѣ съ вода не сж означени никакъ. Релиефътъ е твърдѣ плоскъ и грубо изработенъ.

IX.

Мраморна плочка отъ същата голѣмина и направа, както и прѣдната, съ същото изображение.

X.

Мраморна плочка 0·18 м. вис., 0·17 м. шир., 0·33 м. деб. Тригѣ нимфи сж изобразени като грации, косата имъ е накждрена и е вързана въ високъ възелъ. Крайната лѣва фигура издига десната си ржка, въ която държи класъ. Налѣво отъ нея въ лѣвил жгълъ на рельефа се гледа гжтнжта урна, изъ която изгича вода; върху урната ѳзденкомъ седи гений, който съ десната ржка държи главня, запалениятъ край на която опира о земята, а другия край държи подъ мишницата си. Надесно отъ десната външна фигура е изобразенъ гений, съ крака кръстосани и съ глава наведена. Съ двѣтѣ си ржцѣ той държи главня, опрѣна о земята съ запаления край (genius mortis или g. somni).

По направата си релиефътъ принадлежи къмъ най-хубавитѣ отъ цѣлата находка, макаръ и да не може да се нарече художествено издѣлие.

Надъ рельефа на горната рамка има слѣдния надписъ:

KYPIAIENY'NΦAIG

Продължението на надписа слѣдва подъ рельефа:

HPAIEMOYKIANOY'EY
XAPICTHPIN

Надписътъ се чете така:

Kypiaic Nynfaic
'Hraic Moukianou eu-
charisth[er]in.

'Hraic е собствено име женско, за което ср. Morlmann, Mélanges d'épigraphie въ Revue archéologique 1878, p. 294. Срав. таблица I, обр. 3.

XI.

Мраморна плочка 0·155 м. вис., 0·145 м шир., 0·03 м. деб. Тритѣ нимфи сж изобразени като грации, голи, отъ които крайнитѣ двѣ фигури сж прѣдставени въ танцовална поза; срѣдната фигура стои en face. И тритѣ фигури държатъ съ двѣтѣ си рѣцѣ по една дълга памѣтка или було, колто извиватъ при играњето си. По направата сѣ релефътъ принадежи между най-хубавитѣ отъ цѣлата находка.

Подъ релефа е издѣлванъ слѣдниятъ надписъ:

ΓΗΓΤΕΠΥΡΙΣΜΟΝΤΑΝΟΥΝΥΜ
ΦΕΣΕΥΧΙΝ

Надписътъ се чете така:

Γηγτέπυρις Μοντανού Νύμ-
φες (sic!) εὐχῆν.

Въ четеньето на първата дума не е сигурно, дали слѣдъ Н слѣдва лигатурата НΠΕ или НΓΤΕ и дали слѣдователно трѣбва да се чете Γηγτέ-πυρις или Γηγτέ-πυρις. Съ първото може да се сравни Γηπαί-πυρις Tom. D. a. T. II. 2. стр. 21 и 51; подобни сложни имена сж: Νεστό-πυρις ib. 27., "Επυρις ib. 21. и Γίλπυρις въ надписъ отъ Pizus, Сбм. XII стр. 338.

Срав. таблица IV, обр. 9.

XII.

Мраморна плочка 0·185 м. вис., 0·17 м. шир., 0·025 м. деб. Изображението на тритѣ нимфи е също както и прѣдното, само косата имъ е повечко накждрена. Освѣнъ това, надесно и налѣво отъ срѣдната фигура е изобразенъ атрибутътъ на воднитѣ нимфи — двѣ повалени вази, изъ които пзтича вода. Направата на релефа е почти също както и на прѣдния. Срѣдната часть отъ горната рамка е отчупена; на нея се чете надписъ:

ΕΥΧΑΠΙΟΝ

Продължението на надписа слѣдва на долната рамка:

ΟΕΝΔΙΣΔΡΩΔΗΠΟΥΣ

Надписътъ може да се чете така:

Εὐχαριστήριον
Βενδῆς Δρωδήγους

Четенъето на двѣтѣ собствени имена не е сигурно, но може да се прѣдполага по погрѣшка на каменодѣльца въ началото на надписа Ο вмѣсто Β; какви букви трѣбва да се четжтъ въ второто име задъ Ρ, тъй също не може да се каже положително, но могли бихж да се считатъ за ω, та би могла първата часть отъ това собствено име да се сравни съ корена δρω- или δρω-, който срѣщаме въ името Δρωοί (сирѣчь жители край рѣката); подъ туй име споменува Тукидидъ 2, 101 едно тракийско племе Δρωοί. Вж. Pape, Wörterbuch der griechischen Eigennamen I, стр. 325. — Ср. таблица IV, обр. 8.

XV.

Мраморна плочка 0·24 м. вис., 0·27 м. шир., 0·04 м. деб. Горниятъ край на плочката образува почти треягленъ щитъ, въ който е издълбанъ слѣдниятъ надписъ:

ΚΥΡΙΑΙΣ ΝΥΜΦΑΙΣ ΜΗΦΑΖΟΥΛΑ

Подъ надписа е изваянъ релефъ, който прѣдставя тритѣ нимфи, облѣчени въ дълги хитони съ ржави, които досѣгатъ до лакътъ; хитонитѣ сж прѣпасани. Крайната лѣва и срѣдната фигура сж разкрачени малко надесно, а крайната десна фигура малко налѣво. Срѣдната фигура гледа налѣво, а крайнитѣ двѣ се обръщатъ къмъ нея. Ръцѣтъ на тритѣ фигури сж протегнати надолу; десницитѣ държатъ по една патера, лѣвицитѣ по една пръчица.

Подъ релефа слѣдва продължението на надписа:

ΣΑΛΟΥ ΔΩΡΟΝ

Надписътъ се чете така:

Κυρίαῖς Νύμφαις Μηφάζουλα
Σάλου δῶρον.

Собственото женско име *Μηφάζουλα* първи пжть се срѣща въ този надписъ. Аналогично окончание иматъ тракийскитѣ имена: *Polula*, *Πολύλλα*, *Lenula*, *Ταρρούλα*, *Regula*, за които срав. *Tom. D. a. T. стр. 20, 29, 37*. Тракийското име *Σάλας* за първи пжть се срѣща въ надписа отъ *Pizus*, срав. *Мсб. XII, стр. 336—338*.

По направата си релефътъ принадлежи къмъ по-хубавитѣ отъ цѣлата находка. Срав. таблица III, обр. 7.

XVI.

Мраморна плочка 0·22 м. вис., 0·20 м. шир., 0·45 м. деб. Горниятъ край на плочата образува треягленъ щитъ, въ който се чете надписъ:

ΘΕΑΙΣ
ΝΥΜΦΑΙΣ ΡΥΜΗΣΥΚΙΣ.

Подъ този щитъ е изваянъ релефъ, който прѣдставя тритѣ нимфи облѣчени въ дълги прѣпасани хитони, безъ ржави. Нимфитѣ сж изобразени en face, съ коса вързана на върхъ глава и развѣвана отъ игранъето. И тритѣ фигури държатъ въ двѣтъ си ръцѣ по една панделка. Отъ позата на нозѣтъ, прѣдадена твърдѣ неестествено, и отъ развѣванъето на политѣ на хитона едвамъ се забѣлжва, че нимфитѣ игражтъ. Бръчкитѣ на хитонитѣ тѣй сжцо сж означени неестествено съ еднообразни рѣзки.

Подъ релефа слѣдва продължението на надписа:

ΒΕΙΘΥΟΣΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Цѣлиятъ надписъ се чете така:

Θεαίς
Νύμφαις Ῥυμησυχίς
Βεΐδους εὐχαριστήριον.

Собственото женско име Ῥυμη-сυχίς първи път се срѣща въ този надписъ. Коренятъ Ῥυμη- е извѣстенъ отъ мъжкото име Ῥυμη-τάλλας, Ῥυμη-τάλλης, Rumitalca; така се именували трима одризки князѣ; слѣдъ смъртта на послѣдния князь съ това име римскиятъ императоръ Клавди е обзрялъ Тракия въ римска провинция на 46 год. слѣдъ Р. Хр.; тѣхнитѣ имена се срѣщатъ често върху монети и въ надписи. Аналогия на -сυχίς се срѣща въ Dentu-sucu, тоже женско име както Ῥυμη-сυχίς. Срав. Том. D. а. T. стр. 28 и 30. — Βεΐδους принадлежи къмъ най-обикновенитѣ тракийски имена. Ср. фигура 1.

Фигура 1.

XVII.

Мраморна плочка 0·17 м. вис., 0·17 м. шир., 0·03 м. деб. Горниятъ край на плочката образува трежленъ щитъ, въ който се чете слѣдниятъ надписъ:

ΥΡΙΑΙΣΝΥΜ
ΑΙΣ

Подъ този щитъ съ надписъ е изваянъ релефъ; типътъ на тритѣ нимфи е сходенъ съ прѣдния; само панделките липсватъ. Направата на релефа, който е доста плоскъ, е проста.

Подъ релефа слѣдва продължението на надписа, който е почти изгритъ, особено втората му половина:

ΜΟΥΚΑΚΕΝΘΟΣΔΙΖΑΛΟΥ
ΔΩΡΟΝ

Цѣлиятъ надписъ се чете така:

Κυρίαὶς Νυμ-
φαις
Μουκάκενθος Διζάλου
δῶρον.

Фигура 2.

Коренятъ Μουκα- се срѣща въ цѣлъ редъ собствени тракийски имена. Сложни съ -τράλις, -senis, -zanius, -rus, -poris, -βευρις, срав. Tom. D. a. T. стр. 25 — 27 и надписа отъ Rizus, Мсб. XII стр. 336 — 338. Сложение на сѣция корень съ -κενθος тукъ се срѣща първи пжтъ. За собственото име Διζάλας срав. Tomaschek, D. a. T. стр. 32 и Мсб. XI, 94. — Срав. фигура 2.

XVIII.

Мраморна плочка 0·18 м. вис., 0·185 м. шир., 0·03 м. деб. отъ сѣщата форма както прѣдната. Типътъ на тритѣ нимфи е сходенъ съ прѣдния; хитонътъ е прѣпасанъ така, като че ли съ прѣпаската сж вързани и лактитѣ на тритѣ фигури. Плочката е безъ надписъ. Направата на релефа е проста.

XIX.

Мраморна плочка 0·15 м. вис., 0·195 м. шир., 0·04 м. деб. Типътъ на тритѣ нимфи е почти сѣщиятъ както прѣдниятъ, обаче безъ високата прическа. Направата на релефа е проста.

XX.

Мраморна плочка 0·28 м. вис., 0·235 м. шир., 0·04 м. деб., горѣ закръглена. Тритѣ нимфи, облѣчени въ дълги хитони, високо прѣпасани и съ ржкави до лакти, стојатъ en face; косата имъ е нахждрена вълнообразно; ржцѣтъ сж волно спуснати. Крайната лѣва фигура е малко разкрачена надесно, срѣдната и крайната десна фигура — налѣво.

Горѣ надъ релефа личатъ слѣднитѣ четири букви, изваяни въ неправилни черти:

Δ Σ Ω Ν

Надписътъ подъ релефа е този:

ΕΡΥΘΗΟΙΡΙΝΘΟΥΝΥΕΣΛΑ

Четенъето на надписа надъ релефа не е сигурно, може би δῶρον. Надпись подъ релефа може да се чете така:

Ἐρύθη Οἰρίνθου Νύμφες?

Що означаватъ буквитѣ слѣдващи подиръ ΝΥΕΣ и иматъ форма на Λ съединено съ Α или на Μ съединено съ Α, не е ясно; може би, тукъ е буквата Μ погрѣшно изваяна на края вмѣсто задъ буквата Ἰ въ думата Νύμφες. За собственото име Ἐρύθη срав. Pape, Wörterbuch der griechischen Eigennamen стр. 389. имена Ἐρύθεια и Ἐρυθίς, приведено като име на една нимфа, споменѣта въ Ovidius, Fasti I. 543. 649. Οἰρίνθος, ако е вѣрно четенъето, първи пѣтъ се срѣща въ този надпись. — Ср. таблица II, обр. 5.

XXI.

Мраморна плочка 0·21 м. вис., 0·16 м. шир., 0·04 м. деб. Тритѣ нимфи облѣчени въ дълги хитони, които сж прѣпасани, стојатъ en face, съ ржцѣ спуснати; ржцѣтъ сж означени съ рѣзки, които почти прѣдставятъ връвчици, увиснѣли отъ раменѣтъ на нимфитѣ; косата е нахждрена и вързана въ високъ възелъ на върхъ глава (cirrus). Горниятъ край на плочката почти образува трежленъ щитъ, съ слѣдния надпись:

ΝΥΜΦΑΙΣ
ΒΟΥΡΔΑΠΗΝΑΙΣ

Подъ релефа е издълбано продължението на надписа, който гласи:

ΔΕΝΤΟΥΣΥΚΟΣΒΕΙΘΗΝΗ
ΟΥΣΕΥΧΗΝ

Надписътъ се чете така:

Νύμφαις
Βουρδαπηναίς
Δεντούσυχος Βειθιπή-
ους εὐχῆν

Колкото е проста и първобитна направата на релефа, толкова е важен надписът, който го обяснява. Тракийското географическо название на мѣстото, гдѣто е било светилището на нимфитѣ, е било Βοῦρδάρα, отъ което е произведенъ епитетътъ Βοῦρδαρηαῖς, даденъ на нимфитѣ въ надписа. Географическото название Βοῦρδάρα знаемъ и отъ единъ латински надписъ, намѣренъ на Есквипиѣ въ Римъ и издаденъ въ Corpus inscriptionum latinarum III, p. 721 № 2799; въ него се изброяватъ имена на войници, родомъ отъ Тракия, които направили пожертвование на Асклепия, Asclepio Zimidreno — нареченъ така споредъ онова мѣсто въ Тракия, гдѣто е било неговото светилище; вѣроятно Zimidra е било името на мѣстото. Заедно съ имената на войницитѣ, родомъ тракийци, отъ Филиполската област, изброяватъ се и имена на села, между които се срѣща и vico Pomr. Burdar.

Пълното название на това село прѣдава нашиятъ релефъ. Том. D. a. T. II, 2, 61 счита името Βοῦρδάρα за сложно отъ Βοῦρδ-αρά и обяснява втората му частъ -αρά въ значение вода, потокъ. Но то

Фигура 3.

може да се вземе за сложно отъ Βοῦρ- и -δара, като се приеме -дара за аналогично на суфикса -dava, -dava, -dava, което значи заселище; срав.: Pulpridava, Βοῦρδ-δара и др. у Том. D. a. T. II, 2, 70. подъ думата -dava. Δεντούσιος е вѣроятно име женско и може да се сравни съ Dentusucu, дъщеря на Scerulo, което привежда Том. D. a. T. II. 30 споредъ единъ надписъ C. I. L. III, 6145. Къмъ род. п. Βεῖθιήους срѣщаме именителенъ п. въ Vitu-raus, което споредъ Том. II, 2. 18. означавало Bithi-raus, т. е. синътъ на Вита. — Ср. фиг. 3.

XXII.

Мраморна плочка 0·185 м. вис., 0·18 м. шир., 0·025 м. деб. Сжцо изображение както прѣдното. Прическата на нимфитѣ изглежда почти като шапка. Направата на релефа е малко по-правилна отъ прѣдния. Подъ релефа се чете надписъ:

ΔΕΠΑΝΗΤΙΣΚΟΤΥΟΣ

Δεπανητίς Κότυος. Собственото женско име за първи път се срѣща тукъ. Кότυος е доста обикновено личпо име, но извѣстни сж и нѣколко тракийски князове на име Κότυος. Ср. Tomaschek, D. a. T. II, 2, 55. Ср. таблица V, обр. 12.

XXIII.

Мраморна плочка 0·15 м. вис., 0·16 м. шир., 0·03 м. деб., закръглена. Тритѣ нимфи стојатъ en face въ дълги, високо прѣпасани хитони. Направата на релефа е първобитна; ржцѣтѣ личжтѣ само до лактитѣ и като че ли сж отсѣчени.

Подъ релефа надписъ:

ΜΟΥΚΑΠΟΥΣΙΟΥΣΒΑΛΕΝΤΟΣ
ΣΥΝΤΕΚΟΙΣΔΩΡΟΝ

Надписътъ се чете:

Μουκα-πουίους Βάλεντος
σὺν τέκοις δῶρον.

Женското име Μουκα-πουίους сложно отъ Μουκα- и суфикса πουίους може да се сравни съ Ἐπτή-πους. Вж. Том. II, 2, 8. Коренятъ Μουκα- се срѣща много често въ собствени имена, тоже сложни. Въ втория редъ трѣбва да се добави ν въ думата τέκοις, изваяно погрѣшно вм. τέκοις. — Ср. таблица V, обр. 13.

XXIV.

Мраморна плочка 0·20 м. вис., 0·18 м. шир., 0·03 м. деб., горѣ закръглена. Изображението е сжщо както прѣдното. Направата на релефа е проста, но отчасти по-правилна отколкото у прѣдния релефъ. Подъ релефа е изваянъ надписъ:

ΒΡΙΝΚΟΖΙΓΗΡΑΔΟ

Надписътъ може да се чете така:

Βρινκοζις Τηράλου.

Въ собственото име Βρινκοζις срѣщаме корена Βρινκ-, Βρινκ- извѣстенъ първи пътъ отъ споменжтия горѣ надписъ отъ Стара-Загора: Δινίχενθος Βρινκ-ζέρεος. Ср. Том. D. a. T. II, 2, 17. Τηράλου би могло да се сравни съ Ταρούλας; коренътъ тукъ е Τηρ-, Ταρ- извѣстенъ отъ името Τήρης, което е носилъ първиятъ извѣстенъ тракийски царъ Тересъ (45V—431 год. пр. Хр.), баща на Ситалкасъ. Единъ отъ синоветѣ на Ситалка тоже се казвалъ Тересъ. Третиятъ Тересъ е билъ прѣмникъ на Амадока II, и владѣлъ отъ 347—341 год. пр. Хр. Tomaschek, D. a. T. II, 2, 37. обяснява корена ter-, tar-, въ значение dominus, herus, господарь.

XXV.

Мраморна плочка 0·17 м. вис., 0·145 м. шир., горѣ закрѣплена. Изображението и направата на релефа сж сѣщи както прѣднитѣ. Подъ релефа е изваянъ надписъ:

ΤΑΤΑΖΙΑ ΕΠΤΕΝΟΥ ΒΟΥΡΔΑ
ΑΠΗΝΕΣΕΥΧΗΝ

Надписътъ е твърдѣ изтритъ, особено не е сигурно, дали въ втория редъ да се чете ΑΠΗΝΟΣ или ΑΠΗΝΕΣ. Въ първия случай Βουρδαπηνός би могло да бѣде опрѣдѣление на Ταταζία, въ втория, което е по-приемливо и сходно съ надписа подъ обр. XXVI, би могло да се вземе за дателенъ Βουρδαπηνός вмѣсто Βουρδαπηναίς, който опрѣдѣли изоставеното Νύμφαις, както въ релефа бр. XXI. Ταταζία е тракийско име женско; за мъжки родъ има форма Τάταζος. Tomaschek, D. a. T. II. 2. 36, го обяснява като „тате“ и го сравнява съ Τάτων, Τατείς, Ταταία. „Επτενος“ първи пѣтъ се срѣща въ надписа отъ Ρίζος, гдѣто има форма „Επτενις, глед. Сѣм. кн. XI. стр. 337. Цѣлиятъ надписъ може да се чете:

Ταταζία Ἐπτενου Βουρδ-
απηνές ευχην.

Ср. таблица V, обр. 10.

XXVI.

Мраморна плочка 0·16 м. вис., 0·17 м. шир. Направата на релефа, който прѣдставя тритѣ нимфи, е съвсѣмъ изрвобитна. Ср. таблица V, обр. 15. Надъ релефа и подъ него има надписъ полуизтритъ, изваянъ или по-добрѣ вдраскалъ въ плочата съ неправилни и плитки рѣзки, тѣй щото едвамъ личи.

Надписътъ надъ релефа съдържа слѣднитѣ букви:

ΚΥΡΙΑΙΣΕ ΕΑΙΣΝΥΝΦΑΙΣ

Продължението на надписа слѣдва подъ релефа въ слѣднитѣ два реда

ΒΟΥΡΔΑΠΗΝΑΙΣΕΠΗΚΟΟΙΣΥΠΕΡΤΙ
ΣΩΤΗΡΙΑΣΤΟΑΓΑΛΜΑ

Какъ да се чете думата въ първия редъ задъ Κυριαίς, не е сигурно; положително може да се каже, че тамъ слѣдва нѣкакъвъ епитетъ на нимфитѣ, може би ἐνθάεις (ср. Pape, Griechisch-deutsch Wörterbuch, думата ἐνθεός - въодушевенъ, надаренъ съ дарба пророческа, каквато се приписвала и на нимфитѣ), та би могълъ цѣлиятъ надписъ да се чете така:

Κυριαίς ἐ[νθ]αίς Νύμφαις
Βουρδαπηναίς ἐπηκόοις ὑπέρ τῆς
σωτηρίας τὸ ἄγαλμα.

Въ тоя надписъ има лигатури: ΠΗΝ, ΠΗ, ΤΗΣ.

XXVII.

Мраморна плочка 0·145 м. вис., 0·12 м. шир. Изображението и направата на релефа сж съвсѣмъ първобитни. Ср. таблица V, обр. 14. Надъ релефа слабо личатъ слѣди отъ надписъ:

NYM

Подъ релефа има слѣднитѣ два реда:

ADRIANIOSEPMOKPATHNS
EYXHN

Надписътъ се чете така:

Ἀδριάνιος Ἐρμοκράτης
εὐχῆν.

XXVIII.

Мраморна плочка 0·195 м. вис., 0·175 м. шир., горѣ закръглена. Тритѣ нимфи стоятъ en face съ ржцѣ спуснати, които приличатъ на увиевжли ржави; — косата имъ е спуснѣта по гърба. Релефътъ е плоскъ, направата му проста.

Подъ релефа едвамъ се познаватъ букви отъ слѣдния надписъ:

ΘΕΑΘΩΔΕΣΑΚΕΝΘΟΙ

който се чете:

Θεαθῶ Δεσακένθου.

Θεαθῶ е собствено име женско, съ което като апалогично може да се сравни: Θεαθιδῶς въ единъ надписъ отъ Odessus (сега Варна), срав. Tom. D. a. Th. 36. — Δεσακένθου е име сложно. Първата му часть Δύζα-ς се срѣща въ единъ надписъ отъ Месемврия, който сега се съхранява въ императорския музей Ермитажъ въ Петербургъ. Ср. Dumont-Homolle p. 461 № 111 f. Тракийски имена на -κένθου сж доста обикновени. Сложното име въ форма Δεσακένθου за първи пътъ се срѣща въ този надписъ. Ср. Disa-centus у Tomaschek, D. a. T. II. 2. 33.

XXIX.

Мраморна плочка 0·15 м. вис., 0·14 м. шир., горѣ закръглена. Тритѣ нимфи, изобразени съвсѣмъ първобитно, соятъ en face. Надъ релефа има надписъ:

KAEINOXA

Надписъ подъ релефа:

EYXHN

Може да се чете:

Καίνοχα εὐχῆν.

Καίνοχα е вѣроятно тракийско име женско и до сгга неизвѣстро; единственото, което може да се сравни съ него, е името Καί-προζος, ако вземемъ Καί-νοχα за сложно отъ Καί - и - νοχα. Твърдѣ въз-

можно е и това, че името е невѣрно издѣлвано отъ каменодѣлеца и че друга ще да е формата му. Гл. Tomaschek, D. a. T. II, 2, 46.

XXX.

Мраморна плочка 0·18 м. вис., 0·16 м. шир. Изображението на тритѣ нимфи е сѣщо както прѣдното. Подъ релефа е издѣлванъ неслениятъ надписъ:

ΧΑΠΙΤΑ¹⁾

XXX—LXXXIV.

Сжщия типъ на три нимфи, облѣчени въ дълги, прѣпасани хитони, стосци en face и съ ржцѣ волно спуснѣти, прѣдставятъ още петдесетъ и четири релефи, въ които се повтарятъ типове, изобразени въ фигуритѣ 3. и 4. и въ таблица V. Направата на по-голѣмата частъ отъ тѣхъ е тоже груба и първобитна. Най-малкиятъ отъ тия релефи завзема не повече отъ единъ квадратенъ дециметъръ.

Отъ този типъ се различаватъ слѣднитѣ десетъ релефи, описани подъ броеве LXXXV—XCIV.

LXXXV.

Мраморна плочка 0·19 м. вис., 0·19 м. шир. Тритѣ нимфи, облѣчени въ дълги хитони, които сж прѣпасани, стожатъ en face. Косата имъ образува перчинъ (cirghus) на темето. Срѣдната нимфа държи двѣтѣ си дружки за ржка. Направата на релефа е проста.

LXXXVI.

Мраморна плочка 0·16 м. вис., 0·18 м. шир. Типътъ на тритѣ нимфи е сходенъ съ прѣдния; липсува само cirghus на главитѣ имъ. Направата на релефа е по-проста отъ прѣдния; ржцѣтѣ приличатъ на ржчици.

LXXXVII.

Мраморна плочка 0·135 м. вис., 0·145 м. шир. Подобенъ типъ. На хитонитѣ се забѣлжватъ ржави до лакти. Косата на нимфитѣ е нахдрена както на онѣзи, що сж изобразени на таблица VI, обр. 17. Крайнитѣ двѣ нимфи държатъ по единъ вѣнецъ. Направата на релефа е проста.

LXXXVIII.

Отломъкъ отъ мраморна плочка, 0·13 м. вис., 0·19 м. шир. Подобенъ типъ на три нимфи, които се държатъ за ржцѣ. Направата на релефа е проста.

¹⁾ Може би, съ тѣзи букви полуграмотниятъ или съвсѣмъ безграмотниятъ каменодѣлецъ е искалъ да означаи жертвената формула (напр. *εὐχριστόθριον, χάρις* или др.) Аналогични сж проститѣ имитации на надписъ въ тѣи нарѣченитѣ варварски тетрадрахми, сѣчени по типа на тетрадрахмитѣ на о-въ Тазосъ.

LXXXIX.

Мраморна плочка 0·17 м. вис., 0·15 м. шир. Подобенъ типъ. Крайнитѣ двѣ нимфи държатъ по една панделка. — Направата на релефа е твърдѣ проста.

XC.

Мраморна плочка 0·16 м. вис., 0·12 м. шир. Типътъ и направата сж сходни съ прѣдния релефъ; панделкитѣ не се забѣлѣзватъ.

XCI.

Мраморна плочка 0·16 м. вис., 0·15 м. шир., съ сжщото изображение, както прѣдното.

XCII.

Мраморна плочка 0·19 м. вис., 0·15 м. шир. Тритѣ нимфи се държатъ за ржцѣ. Прическата имъ почти прилича на було, съ каквото бива покрита главата на Хера въ тракийскитѣ релефи. Срав. за това изображението на Хера въ таблица VI, обр. 16.

XCIII.

Мраморна плочка 0·13 м. вис., 0·19 м. шир. Тритѣ нимфи сж изобразени на релефа заедно съ Зевса и Хера, като богове на плодотворния дъждъ и влага. Зевсъ стои en face, облѣченъ съ химатионъ, наметнатъ прѣвъ лѣвото рамо така, щото гждитѣ му оставатъ голи; той има дълга коса и брада. Десната му ржка е слусяжта и държи патера надъ жертвеника, който личи твърдѣ слабо. Лѣвата ржка е вдигнатъ и държи жезълъ. Надесно отъ Зевса стои Хера, тоже en face, облѣчена въ дълъгъ хитонъ, високо прѣпасанъ, съ ржкани до лакти; главата ѝ покрива було. Богинята държи въ десната си ржка патера надъ жертвеника, който тукъ е малко по-ясенъ, а въ лѣвата, която е вдигнатъ, жезълъ. Надесно отъ богинята стожатъ тритѣ нимфи отъ извѣстни вече типъ, но изобразени въ по-малки размѣри отъ главнитѣ богове. Повърхността на този релефъ, който е доста плоскъ, е изтрита и извѣтрѣла. Сравни таблица VI, обр. 16. и по-горѣ стр. 401 По типа си този релефъ е единственъ въ цѣлата находка, както и слѣдниятъ подъ брой

XCIV.

Мраморна плочка 0·21 м. вис., 0·24 м. шир., горѣ закржлена. Релефътъ прѣдставя тритѣ нимфи en face, какъ се държатъ за ржцѣ. Налѣво отъ тѣхъ стои мъжка фигура en face, облѣчена въ химатионъ; въ десната ржка държи патера надъ единъ четвоространенъ жертвеникъ, на който гори огънь. Фигурата прѣдставя вѣроятно жрецъ или поклонникъ (adorans), който принася жертва. Ср. таблица VI, обр. 17.

Като допълнение на паметници, относещи се към култа на нимфигъ, прибавяме тукъ още слѣднитѣ два неизвѣстни досега релефа, изнамѣрени сега наскоро:

1. С. Панчарево, Софийска околия. Отломъкъ отъ мраморна плочка 0·11 м. вис. и шир., на която сж били изобразени три нимфи като три грации (срав. по-горѣ бр. I). Упазената частъ отъ релефа прѣдставя прѣвърнатата урна и налѣво отъ нея боситѣ нозѣ на крайната десна нимфа. Подъ релефа е изваянъ фрагментъ отъ слѣдния надписъ:

ΑΑΣΙΑΤΙΚΟΥ
ΘΗΚΑ

който се чете: α Ἀσιατικοῦ
ἀνέθηκα

Плочката е намѣрена въ развалинитѣ на римскитѣ бани до с. Панчарево, открити отчасти прѣзъ мѣсець май 1896 год. На сжщото мѣсто сж памѣрени три мѣдни монети римски: двѣ монети на Константина II (317—340 слѣдъ Р. Хр.) и една монета на Валентина I (364—375 г. слѣдъ Р. Хр.). По-обширна бѣлѣжка за тѣзи бани ще слѣдва, като се довършятъ разкопкитѣ, прѣдприети за откриваньето на цѣлитѣ бани.

2. С. Чакарларъ, античенъ Pizus, Старо-Загорски окръгъ. Плоча отъ варовикъ 0·45 м. вис., 0·57 м. шир., 0·12 м. деб. Повърхността на плочата е твърдѣ извѣтрѣла. Релефътъ прѣдставя извѣстния вече типъ на тракийски конникъ, който върви надесно, въ ходъ. Прѣдъ него играятъ en face три нимфи, облѣчени въ дълги прѣпасани хитони, съ прическа въ видъ на *cinthus*. Срѣдната фигура полага лѣвата си ржка възъ рамото на лѣвата, третата възъ рамото на срѣдната; лѣвата ржка на лѣвата фигура одесно е спусната свободно. Съ деснитѣ ржцѣ и тритѣ нимфи понадигатъ хитонитѣ. Конникътъ, изобразенъ тукъ заедно съ нимфитѣ, навѣрно прѣдставя Аполона, като се основемъ на надписи, въ които Аполовъ се споменува заедно съ нимфитѣ и като вземемъ прѣдъ видъ онѣзи релефи, които прѣдставятъ тракийския конникъ и сжщеврѣменно го означаватъ въ надписитѣ си като Аполона. По напратата си релефътъ е доста хубавъ, но много поврѣденъ.

II. Тракийски конници.

1. С. Балджи-Омуръ, Поповска околия, Разградски окръгъ. Мраморна плочка съ релефъ, 0·19 м. вис., 0·17 м. шир., 0·03 м. деб., горѣ закръглена. Релефътъ прѣдставя конникъ en face, ѣздещъ надесно; той е облѣченъ въ краткъ и тѣсенъ хитонъ; отъ плещитѣ му се развѣва кжса хламида; десната му ржка е вдигната. Конятъ скача. На горната рамка надъ релефа се забѣлѣзватъ слаби слѣди отъ надписъ. Подъ релефа сж издѣлбани буквитѣ:

ZETRALIC

Продължението на надписа липсува, защото десният долен край на плочката е отчупенъ. Надписътъ може да се чете:

Ζειτράλις

Плочката е била посветена на тракийския герой-конникъ отъ тракиеца на име *Ζειτράλις*, което тукъ се срѣща първи пжтъ. Коренятъ *Ζει-*, който обяснява *Tomasek D, a. T. II. 2. 39.* въ значение фърлямъ, изливамъ, сипвамъ, се срѣща и въ сложнитѣ имена: *Ζει-ποίης, Zi-pogus, ib. стр. 39.*

2. Османъ-Пазаръ, Шуменски окръгъ. Мраморна плочка 0·25 м. вис., 0·20 м. шир., 0·04 м. деб. Релефътъ прѣдстави конникъ en face, въздещъ надесно, облѣченъ въ кратъкъ и тѣсенъ хитонъ; отъ плещитѣ му се развѣва хламида. Десната му рѣка е вдигната и държи копие. Конятъ е въ скокъ и съ прѣдния си десенъ кракъ настѣпва единъ възвишенъ прѣдметъ (жертвеникъ?). Изодзадъ жертвеника се подава глава на глганъ, върху който валила куче и го захапва. На горната рамка надъ релефа е издълбанъ надписъ, въ който буквитѣ ΩΝ сѣ съединени:

ΑΠΟΛΩΝΙ

Подъ релефа се чете слѣдниятъ полуизтритъ надписъ:

ΚΑΚΕΝΘΟΣΒΙΘΥ
ΕΥΧΗΝ

Въ втория редъ ΗΝ образуватъ лигатура. Надписътъ може да се чете така:

Ἀπέλλωνι
[Μου]κάκενθος Βίθυρος
εὐχῆν.

Надписътъ показва, че релефътъ е билъ посветенъ не на избрания герой-конникъ, а на Аполона. Ср. Сбм. XI, стр. 75. бр. 1 и слѣд. бр. 2. 6. 52. и статията *Heros* въ *Roscher, Lexicon der griech. u. roem. Mythologie*, приведена по-горѣ на стр. 401 въ настоящата статия.

3. С. Ашикъ-Сенекли, а сега Кирилово, Старо-Загорска околина. Отломъкъ отъ мраморна плочка 0·17 м. вис., 0·17 м. шир., съ релефъ на конникъ. Конникътъ en face, облѣченъ въ хитонъ и хламида, въздид надесно; десната му рѣка е спусната и държи животно, което прилича на заекъ. На горната рамка надъ релефа има полуизтритъ надписъ, съдържащъ слѣднитѣ букви:

ΟΛΛΩΝΙΓΓΡ

Първата частъ може да значи:

[Ἀπ]έλλωνι.

Плочката била намѣрена въ градището до с. Ашикъ Сенекли, прѣвъ 1893 год.

4. Сжицо село. Отломъкът отъ мраморна плочка 0·15 м. вис., 0·22 м. шир., 0·02 м. деб. Спазена е долната половина отъ плочката, та се вижда само долната частъ на тѣлото на конника, до пояса. Конятъ скача надесно и съ прѣдния си десенъ кракъ настѣпва четвероостраненъ жертвеникъ. Откъмъ жертвеника се задава глиганъ, погнхтъ отъ куче. Безъ надписъ. Плочката била изкопана въ една могила, която се намира верѣдъ село Ашикъ-Сенекли, прѣзъ мѣсець февруари 1895 год.

5. Сжицо село. Отломъкътъ отъ плочка съ образъ на конникъ, 0·095 м. вис., 0·20 м. шир., 0·025 м. деб. На отломъка се вижда релефъ на куче, легнало надесно и захапало крака на едно животно. Плочката е намѣрена въ сжицата могила.

6. Сжицо село. Отломъкътъ отъ плочка съ образъ на конникъ, 0·105 м. вис., 0·17 м. шир., 0·025 м. деб. Отломъкътъ е долна частъ отъ плочката, върху която се виждатъ само заднитѣ крака на коня; задъ коня е стояла човѣшка фигура, отъ която се виждатъ нозѣтъ. Подъ коня куче, легнало надесно, захапало крака на едно животно. Подъ релефа е издѣлбанъ слѣдниятъ надписъ:

ΑΠΟΛΛΩΝΙΕΥΧΑ

който се чете:

Ἀπόλλωνι εὐχ [αριστήριον]

Срав. забѣл. къмъ релефа бр. 2., тоже посветенъ на Аполона. Плочката е намѣрена въ сжицата могила.

7. С. Саладиново, Татаръ-Назарджицка околия. Мраморна плочка 0·11 м. вис., 0·11 м. шир., горѣ закръглена. Релефътъ прѣдставя конникъ en face, облѣченъ въ хитонъ и хламида, увиснѣла по гърба му; десната си рѣка полага на шията на коня, който е въ ходъ. Прѣдъ коня стои женска фигура, en face, облѣчена въ дългъ прѣпасанъ хитонъ. Релефътъ е доста плоскъ и направата му проста. Плочката е намѣрена въ описаното по-горѣ Νυμφαεὺς до с. Саладиново.

8. С. Дипсизъ-Гьоль, Борисовъ градска, Хаджи-Елеска околия. Мраморна плочка 0·38 м. вис., 0·31 м. шир., 0·045 м. деб., горѣ закръглена. Релефътъ прѣдставя конникъ en face, ѳздець надесно; той е облѣченъ съ тѣсенъ и късъ прѣпасанъ хитонъ, и съ хламида, която се развѣва отъ плещитѣ му; десната му рѣка е вдигната и държи кратко копие, съ което се прицѣлва въ глигана подъ коня, надесно; успоредно съ глигана тича куче и го захапва въ шията, а насреща палита друго куче. Конятъ е въ скокъ. На долната рамка подъ релефа е издѣлбанъ слѣдниятъ надписъ:

ΜΟΥΚΙΟΡΔΙΝΚΕΝΤΥΡΑΔΕΟΣΘΕΩ
ΙΚΥΡΜΙΛΑΠΟΛΛΟΕΥΧΗΝ

Надписътъ може да се чете така:

Μούκιος Δινκεντυράλεος θεῶ

Κυρμιλ(ηνῶ) Ἀπόλλω[νι] εὐχῆν.

Собственото име Μούκιος (Μουκίωρ?), ако не е погрѣшно издѣлбано вмѣсто Μούκιος, латински Mucius, може да се приеме като новъ приносъ

къмъ собственитѣ лични имена, образувани отъ корена Μουκ-, Μουκα-; може би че то е и вариантъ на извѣстното име Μουκά-πορις, прѣддено въ невѣрно съкращение. Διυκεν-τυράλεος е име сложно, което първи пътъ срѣщаме въ този надписъ. Първата частъ Διυκεν- може да се сравни съ Διυκενθος Tom. D. a. T. II. 2. 33. -τυράλις може да се вземе за аналогично на суфикса -τραλις, извѣстенъ отъ много тракийски имена. Κυρ-μιλ[ηνός] е географически епитетъ произведенъ, вѣроятно, отъ мѣстното име Κύρ-μιλος, съ което по окончание може да се сравни Στρού-μιλος, извѣстно изъ надписа отъ Ριζος. Срав. Сбм. кн. XII стр. 336. Въ всѣки случай надписътъ е твърдѣ интересенъ и важенъ поради новитѣ имена, които се срѣщатъ въ него. Релефътъ билъ намѣренъ въ мѣстносттата „Гробището“ до с. Дипсизъ-Гьоль, отъ гдѣто произхожда и конникътъ, описанъ въ Сбм. кн. XII, стр. 321, брой 9.

9. С. Дийникли, Харманлийска околия. Описанитѣ въ Сбм. кн. XI, стр. 75—76 релефи се допълнятъ отъ находката на нови дванадесетъ конници, открити на сжщото мѣсто; между тѣхъ има три плочки съ извѣстия вече типъ тракийски конникъ. Останжалитѣ конници сж изработени въ форма на високъ релефъ, така щото нѣкои отъ тѣхъ приличатъ на статуйки, на които обаче само лицето чисто изработено, а опачината въ груби чърти; тѣзи конници иматъ типове на онѣзи изобразени въ Сбм. кн. XI, обр. X.

Ново-найденитѣ конници сж безъ надписи, съ изключение на единъ, който тукъ е описанъ. Конникътъ en face, въ хитонъ и хламида, ѣзди въ галопъ надесно. Въ десната си ржка държи животно (заекъ?), което захлватъ двѣ кучета: едното, по-голѣмото, тича налѣво и го хапе въ главата, а другото налита отлѣво надесно и го хапе въ краката. (Срав. ловджийската сцена въ Сбм. кн. XI обр. II. горѣ). Изподъ второто куче се показва змия (?), която се извиа нагорѣ. Главата на конника и на коня сж строшени. Подъ релефа на по-голѣмото куче се чете надписъ отъ слѣднитѣ три реда:

ΕΥΞΑ
ΜΕΝΟΣ
ΑΝΕΘΗΚΑ

И тъй надписътъ съдържа само жертвената формула: εὐξάμενος ἀνέθιχα, безъ името на пожертвувателя. Колективната находка въ развалинитѣ на една сграда до с. Дийникли води къмъ прѣдположение, че на това мѣсто е билъ храмъ на тракийския герой конникъ или на Аполона, защото два отъ релефитѣ носѣтъ надписъ за пожертвование на Аполона и освѣнъ това въ сжщата мѣстность била изкопана една бронзена фигурка, прѣдставяща сжщия богъ. Срав. Сбм. кн. XI стр. 75.

10. С. Бодрово, Хасковска околия. Отломъкъ отъ плочка съ релефъ на конникъ, 0·15 м. вис., 0·12 м. шир. Упазената частъ отъ релефа прѣдставя само бюста на коня, който е въ скокъ.

11. С. Баткунъ, Т.-Пазарджишка околия. Отломъкъ отъ високъ релефъ съ образъ на тракийския конникъ, 0·12 м. вис., 0·15 м. шир.

Отломъкътъ прѣдства задната частъ отъ тѣлото на коня, безъ крака; на гърба му се забѣлѣзватъ политѣ отъ хламидата на конника. Намѣренъ въ мѣстността „Хайдушко кладенче“, къмъ югозападъ отъ Баткунския манастиръ св. Петръ.

12. Гр. Чирпанъ, Старо-Загорски окръгъ. Плочка отъ бѣлъ мраморъ 0·18 м. вис., 0·15 м. шир., горѣ закрѣлена. Конникътъ изобразенъ en face, вѣди надесно, облѣченъ въ кратъкъ, тѣсенъ хитонъ и хламида, която се развѣва отъ плещитѣ му; въ десната си рѣка държи уловения заекъ, увисналъ съ глава надолу и захапванъ отъ двѣ кучета; между двѣтѣ кучета се вижда повалена урна, изъ която се излива вода. Изображението е доста живо. Конникътъ има типъ на онзи, който е изобразенъ въ Сбм. кн. XI, обр. II, горѣ. Заедно съ този релефъ се намѣри още друга една плочка съ образъ на конникъ 0·13 м. вис., 0·12 м. шир., отъ типъ изобразенъ Сбм. кн. XI обр. V, бр. 6, отъ твърдѣ проста направа. И двѣтѣ плочки сж намѣрени въ землището на гр. Чирпанъ, въ мѣстността „Рупки“, гдѣто се крижтъ развалини на едно римско градище, отъ което произхождатъ и нѣколко камъни съ надписи, разнесени въ Чирпанъ и близнитѣ села Туркмиши и Али-паша, а сега прибрани въ Софийския музей.

III. Разни паметници и надписи.

1. С. Баткунъ, Т.-Пазарджишка околия. Плочка отъ хубавъ, бѣлъ мраморъ 0·16 м. вис., 0·10 м. шир., 0·3 м. деб. Релефътъ прѣдстави Асклепия, съ дълга коса и брада, облѣченъ въ химатионъ, наметнатъ прѣзь лѣвото рамо така, щото гърдитѣ оставатъ голи; подъ химатиона с скрита и лѣвата рѣка. Асклепи стои en face, десната му рѣка е спусната върху тоягата, около която се овива змия; тоягата е опрѣна о земята. На горната рамка се чете:

ΑΣΚΛΗΠΙΩ

Подъ релефа е издълбанъ слѣдниятъ надписъ отъ два реда:

ΑΤΕΙΛΙΑΝΟΣΔ

ΡΟΝ

Надписътъ се чете така:

Ἀσκληπιῶ

Ἀτειλιανὸς ἔϋρον.

2. Какъ оттамъ. Отломъкъ отъ мраморна подставка (базисъ) отъ релефъ, 0·15 м. вис., 0·24 м. шир. Отъ релефа надъ подставката се виждатъ нозѣ отъ двѣ човѣшки фигури, всрѣдъ които се забѣлѣзва долниятъ край отъ тояга, около която се овива змия — известниятъ атрибутъ на Асклепия. Нозѣтѣ налѣво отъ тоягата сж малки като на дѣте и сж остатъкъ отъ фигурата на малкия Телесфоръ, който е билъ изобразенъ на релефа заедно съ Асклепия, стоещъ надесно отъ тоягата съ змията. Налѣво отъ Телесфора, кѣроятно, е била изобразена Хигея. Подъ релефа е издълбанъ надписъ отъ слѣднитѣ три реда:

ΥΛΟΥΖΕΝΕΟΣΒ

ΤΟΚΑΙΤΗΣΣΥΝΒΙΟΥ

ΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Лигатури: ΝΕ, ΤΗΣ, ΤΗΡ.

Може да се чете: . . . Α]βλουζένας . . .

. . . το και της συνβίου . . .

. . . . ευχα]ριστήριον.

Както се вижда, надписът е съдържалъ пожертвование, направено на Асклепия, Телесфора, вѣроятно, и Хигей, отъ единъ тракиецъ, синъ на Авлузенеа. Αβλουζένης е доста извѣстно тракийско име. Срав. Tomaschek D. a. T. II. 2. 4.

3. Пакъ оттамъ. Подставка въ видъ на полуелипса, 0·06 м. вис., 0·09 м. диаметръ, съ отломъкъ отъ релефъ, отъ който се виждатъ двѣ човѣшки нозѣ, надесно личи долниятъ край отъ кржлестъ жертвеникъ, а налѣво долниятъ край отъ тогва съ овита около нея змия. Подставката безъ съмнѣние прѣдства отломъкъ отъ релефъ на Асклепия.

4. Пакъ оттамъ. Отломъкъ отъ мраморна статуйка, 0·15 м. вис. Отломъкътъ прѣдстави женски бюстъ en face, съ диядема на глава, облѣченъ въ хитонъ безъ рѣжави. Бюстътъ, може би, прѣдстави Хигей и билъ намѣренъ засдно съ споменатитѣ горѣ подъ бр. 1—3 релефи до „Хайдушкото кладенче“ на югозападъ надъ Баткунския манастиръ св. Петъръ. Споредъ събранитѣ до сега свѣдѣния, на същото мѣсто били намѣрени развалини на една сграда и голѣмо множество животински кости. Колективната находка на описанитѣ тукъ паметници, които се отнасятъ все къмъ култа на Асклепия, дава да се прѣдполага, че на това мѣсто е било светилище, или оброчище посветено на Асклепия.

5. С. Араново, Ковушка околия. Мраморна плочка 0·29 м. вис., 0·21 м. шир., горѣ закрѣплена. Релефътъ прѣдстави Хермеса en face, голъ, съ хламида, наметнатъ прѣзъ лѣвото рамо. Въ лѣвата рѣка държи caduceus и въ десната кисил, надъ единъ четвоространенъ жертвеникъ, на който гори огънь. На горната рамка надъ релефа личатъ рѣзки отъ слѣднитѣ букви, отъ който ΩΕ сж съединени въ лигатура:

ΥΡΙΩΕΡ

Сжщо и надписътъ подъ релефа е полуизтритъ:

ΑΙΣΑΥΛΟΥΤΡΑΙΣ

Надписътъ допълненъ може да се чете:

Κυρίῳ Ἑρμῆ

. . . αἰς Αὐλουτραίς

Αὐλουτραίς е тракийско име, на което обикновената форма е Αὐλού-τραίς, въ латински надписи Aulutra. Срав. Tom. D. a. T. II. 2. 4.

6. Станимака. Мраморна плочка 0·17 м. вис., 0·125 м. широка., горниятъ край на плочката е отчупенъ. Релефътъ прѣдстави Зевса, сѣдещъ на прѣстоло en face, облѣченъ въ химатионъ, наметнатъ прѣзъ лѣвото рамо така, щото гърдитѣ му оставатъ голи; богътъ държи въ

десната ржка орелъ надъ четверо̀страненъ жертвеникъ, па който гори огънь, а въ лѣвата жезълъ. Подъ реліефа е издълбанъ надписъ отъ слѣднитѣ два реда:

ΕΥΦΡΑΤΗΣ ΓΑΚΙΝΘΟΥ
ΚΑΤΟΝΙΡΟΝ

Надписътъ се чете така:

Εὐφράτης Γακίνθου
κατ' ὄνιον.

Срав. Dumont-Homolle, Mélanges etc. p. 340, № 56.

7. С. Чипровци,¹⁾ Фердинанска околия. Плочка съ образъ на Диана и съ надписъ: Dianae Invictae Apollo Diomedis votum solvit LL. Съкращението L. L. трѣбва да се чете: l(ibens) l(aetus). — Този реліефъ днесъ не съществува вече, но за него четемъ въ доклада за състоянието на католичката църква въ България на 1640 год. Глед. Fermentzin, Acta Bulgariae ecclesiastica ab a. 1565 usque ad a. 1799. Zagrabiae 1887, pag. 91. — Надписътъ е новъ приносъ къмъ паметницитѣ, които се отнасятъ до Дианиния култъ въ Мизия и Тракия.

8. Чирпанъ, Старо-Загорски окръгъ. Отломъкъ отъ мраморна плочка 0·15 м. вис., 0·16 м. шир., 0·10 м. деб., съ слѣдния гръцки надписъ:

ΓΑΘΗ ΤΥ
ΑΝΠΩΚΑΙΓΕΙΑ
ΣΩΤΗΡΣΙΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΟ
ΑΔΡΙΑΝΙΟΣΜΟΥΚΙΑΝΟΣΚ
ΟΣΑΓΤΟΓΑΥΡΜΑΚΕΣΑ
ΔΩΡΟΝ

Надписътъ съдържа пожертвование на Асклепия и Хигея и се чете:

[Γ]αθη τῆ [χ]η
Ἄσκληπιῶ καὶ Ἥγείᾳ [θεοῖς
σωτήρσι ἐπιφανέστατοις
Ἀδριάνιος Μουκιανὸς [καὶ ἡ συμ-
βίος αὐτοῦ Ἀδελφία] Μάκεσα
δῶρον.

¹⁾ Споредъ Jireček, Cesty po Bulbarsku str. 205. названието Чипоровци или Кипровецъ е произведено отъ гръцкото χητῶριον=градина, което се срѣща въ една българска грамота отъ 1347 год. въ формата кипурне. Но приемливо е и второто тълкуване, споредъ което произходнието на името Чипоровци е албанско. Споредъ Jireček, Cesty стр. 205, въ сѣвѣдното село Кѣселовци били заселени католички албанци, които още въ 17. вѣкъ говорили на матерния си езикъ. При това знаемъ, че въ рудницитѣ до с. Чипоровци покрай други руди се добивала и мѣдъ (бакъръ) до 1640 год. Въ албански езикъ мѣдъ се зове χίτρεα (глед. Hahn, Albanesische Studien Heft III, s. 57), която дума безъ съмнѣние древнитѣ илирийци много рано сж заели отъ римянитѣ (suprun). Глед. Hoernes, Urgeschichte des Menschen s. 326. Отъ албанското χίτρεα навѣрно произхождъ и названието на селото, наречено отъ заселенитѣ тамъ албанци Чипоровци, защото отъ рудницитѣ му се добивала и мѣдъ; отъ албанското χίτρεα лесно могатъ да се обяснятъ двѣтѣ употребявани форми: Чипоровци и Кипровецъ. Подъ име Kiprus споменува Чипровскитѣ рудници Хаджи Калфа, за което глед. Jireček, Archaeologische Fragmente aus Bulgarien S. 84 въ Archaeol. Epigr. Mitth. aus Oesterreich — Ungaru X. 1886.

Надписът произхожда от споменатата по-горѣ мѣстность Рупки до гр. Чирпанъ, гдѣто е билъ намѣренъ тая пролѣтъ заедно съ единъ хубавъ релефъ, който прѣдстави извѣстния типъ на Асклепия, Хигея и Телесфора, и други пѣколко паметници, които паедно ще опишемъ въ идеща една книга на Сборника.

9. Созополь, антична Apollonia in Ponto. Надгробенъ стѣлпъ (στήλη) 0·60 м. вис., 0·29 м. шир., 0·10 м. деб., отъ жълтеникъвъ пѣсѣчникъ; на долния край на стѣлпа се издава чепъ, който е служилъ за закрѣпване въ подставка. Надписътъ съдържа три реда:

ΛΑΜΠΡΗ
ΤΕΛΕΣΙΝΟΡ
ΓΥΝΗ ΟΣ
Λαμπρή
Τελεσίνορος
γυνή

10. Накъ оттамъ. Също надгробенъ стѣлпъ, 0·54 м. вис., 0·23 м., шир., 0·15 м. деб. Надписътъ съдържа два реда:

ΒΡΙΘΑΓΟΡΗ
ΠΥΘΑΓΟΡΕΩ
Βριθαγόρη
Πυθαγόρειω

11. Накъ оттамъ. Надгробенъ стѣлпъ отъ жълтеникъвъ пѣсѣчникъ, 0·51 м. вис., 0·22 м. шир., 0·10 м. деб., горниятъ му край има форма на тръгленъ щитъ. Надписътъ съдържа два реда:

ΓΑΡΜΙΣ Ο
ΜΗΤΡΟΔΩΡ
Γαρμῖς
Μητροδώρα[υ].

12. Накъ оттамъ. Надгробенъ стѣлпъ отъ жълтеникъвъ пѣсѣчникъ, 0·35 м. вис., 0·18 м. шир., 0·10 м. деб. Надписътъ съдържа два реда:

ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΟΣ
ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟ
Ἀνθεστήριος
Ἀρτεμιδώρα[υ]

13. Накъ оттамъ. Отломъкъ отъ надгробна стена отъ пѣсѣчникъ, 0·21 м. вис., 0·33 м. шир., 0·13 м. деб., съ надписъ:

ΗΓΟΥΣ
ΚΡΕΣΦΟΝΤ
ΕΥΣ
Ἡγούς
Κρεσφοντ-
εύς.

14. Накъ оттамъ. Надгробенъ стѣлпъ отъ мраморъ, 1·31 м. вис., 0·48 м. шир., 0·12 м. деб., съ релефъ. Горниятъ и долниятъ край на

стълпа сж отчупени. Покойникът е изобразенъ стоещъ надесно, съ носѣ кръстосани, съ шлемъ на глава, която е наведена. Прѣзъ лѣвото му рамо е наметнато химатионъ така, щото десното рамо и десната частъ отъ гърдитѣ оставатъ голи. Въ лѣвата си ржка, опрѣйна о десната мишца, държи дълга толга, а въ десната между прѣсти — вѣроятно, овчи кракъ;

Фигура 4.

съ лице засмѣно гледа покойникътъ вѣрния си другаръ — кучето, което подкача да хапне подаваното му краче. Позата на носѣтъ се не вижда, защото долниятъ край на стълпа е отчупенъ. Надъ релефа се чете полуизтритъ гръцки надписъ отъ 4 реда, който съдържа името на покойника и отъ които можахме да прочетемъ само слѣдната частъ:

ΑΝΑΞΑΝΔΡΟΣ ΝΗ
ΟΚΙΜΩΤΑΤΟΣ ΑΣΤΩΙ ΚΕ
ΑΙΑΜΩΜΗΤΟΣ ΡΜΑΛΛ
ΩΝΘΑΝΑΤΟ

И тъй покойникътъ въ надписа се хвали като мъжъ най-славенъ отъ гражданитъ и непороченъ: . . . Ἀνάξανδρος . . . ἀνὴρ (?) δοκιμώτατος ἀστῶν . . . ἀρμόμη-τος. Прилагателното ἀρμόμητος непороченъ, честенъ, се срѣща само у поетитѣ. Надписътъ е, вѣроятно, хексаметрически, но това прѣдположение ще може да се потвърди слѣдъ пълното възстановление на текста, за което нѣмаме на ржка потребната литература за сравнение. Подобенъ сюжетъ съдържа надгробната стела, намѣрена въ Орхоменъ, сега въ централния музей въ Атина, съ тази разлика, че покойникътъ маме кучето съ скакалецъ, когото държи въ ржка. Хексаметрически надписъ на тая

стела съ гордостъ насочва името на ваятели, който не е билъ родомъ отъ Беотия, а отъ островъ Наксосъ.

Ἀλξήνωρ ἐποίησεν ὁ Νάξιος ἀλλ' ἐσίδεσθε.

Друга подобна стела се съхранява въ Нар. Музей въ Неаполъ. Ср. Kckulé, Das akademische Kunstmuseum zu Bonn p. 8—9. При всичко, че самитѣ релефи на тия надгробни стели не се отличаватъ съ значителна височина (haut relief), пакъ твърдѣ пластично изразяватъ изобразената на тѣхъ сцена отъ човѣшкия животъ, както и идилическия нейнъ характеръ. — Срав. фиг. 4.

15. Гр. Балчикъ, античенъ Dionysopolis. Торсо отъ мраморна статуа на Панъ, 0·55 м. вис. Панъ е изобразенъ седещъ, съ крака кръстосани; на гърдитѣ му се вижда сиринга, налѣво пантерска кожа. Главата и рѣцѣтѣ сж отчупени. На подставката се чете надписъ отъ слѣднитѣ четири реда:

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ ΔΗΜΟΦΩΝΤΟΣΙΕΡΩ
ΦΜΕΝΟΣΔΙΟΝΥΣΟΥΥΠΕΡΤΩΝ
ΒΑΚΧΕΑΣΤΩΝΤΩΝΠΕΡΙΕΡΑΤΩΝ
ΔΗΜΟΦΙΛΟΥΔΙΟΝΥΣΟΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

*Ἀπολλώνιος Δημοφώντος ἱερο-
μένος Διονύσου ὑπὲρ τῶν
βακχεαστῶν τῶν περιερατῶν
Δημοφίλου Διονύσου χαριστήριον.*

16. С. Хисаръ, Карловска околия. Плоча отъ бѣль варовикъ 0·95 м. вис., 0·60 м. шир., 0·30 м. деб., отгорѣ украсена съ акротерии. Плочата е била зазидана въ основитѣ на Кипческата капия (наречена още и Парзарджишка капия) на Хисарската крѣпостъ. Четенъето на надписа, на който крайтъ липсува, затруднива извѣтрѣлата и грапава повърхность на плочата. Буквитѣ сж неправилни; буквитѣ Ε, Σ, Ω сж закрѣглени; въ 13-и редъ Σ има форма правоѣглена; лигатура има само една въ 8-и редъ: Υ съединено съ Δ. Надписътъ съдържа слѣднитѣ 14 реда:

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗΝΙ
ΚΩΜΑΡΧΙΑΣΕΙ
ΤΡΙΖΗΝΗΣ
ΚΩΜΗΤΑΙΕΠΡΙ
5 ΖΗΝΟΙΚΑΙΚΩ
ΜΗΤΑΙΓΕΙΖΑΓ
ΡΗΝΟΙΚΑΙΚΩ
ΜΗΤΑΙΒΥΔΕΚΥ
ΡΗΝΟΙΕΥΧΑΡΙ
10 ΣΤΟΥΣΙΝΑΙΜΙΑΙ
ΩΒΕΙΘΥΤΦΥΛΑΡ
ΧΗΣΑΝΤΙΚΑΤΑ
ΤΟΥΣΝΟΜΟΥΣ
ΑΓΝΩΣΚΑΙΑ

Надписътъ може да се чете така:

Ἀγαθῆ τύχῃ. Κομαρχίας Εἰ- τριζηνῆς κομῆται Ἐπι- 5 ζηνοὶ καὶ κο- μῆται Γειζαγ- ρηνοὶ καὶ κο- μῆται Βυδεκου-	ρηνοὶ εὐχαρι- 10 στοῦσι[ν] Αἰμιλί- ω Βεΐθου φυλαρ- χήσαντι κατὰ τοὺς νόμους ἀγνώως καὶ ἀ- 15 [μέμπτως?]
---	---

Съдържанието на този надписъ, важенъ и заради неизвѣстнитѣ до-сега тракийски имена, които се срѣщатъ въ него, е твърдѣ любопитно. Селското управление (κομαρχία), на което сѣдалище е било тракийското село Εἰτριζα и съ което съставляли една община селата Ἐπιριζα, Γειζάγρα и Βυδε-κύρα (или Βεδυ-κύρα?), изказватъ въ този паметникъ благодарностъ (εὐχαριστοῦσι) на Αἰμίλιος Βεΐθους за това, гдѣто е управивалъ споредъ закони, честно и непорочно повѣрената нему областъ или окръгъ. Тракийскитѣ географически имена Εἰτριζα, Ἐπιριζα, Γειζάγρα, Βυδε-κύρα първи пътъ се срѣщатъ въ този надписъ; може би, Εἰτριζα и Ἐπιριζα означаватъ едно и също име, различно изваяно по погрѣшка отъ каменодѣльца. По окончание могатъ да се сравнятъ съ тѣхъ: Ἀργίζα, Βόρυζα, Ἐργίσσα, Βρίγιζις, за което срав. Tomaschek, Die alten Thraker II, 54, 55, 61, 63. Ако приемемъ, че по-вѣрно е четенъето Βεδυ-κύρα, то въ първата частъ на това сложно име се срѣща корепътъ βεδυ-, който значи вода. Ср. Tomaschek II, 59. За Γειζάγρα не знамъ засега аналогиченъ примѣръ за сравнение. Четенъето Βεΐθου, което е тоже тракийско име, не е сигурно.

17. С. Белимелъ, Фердинандска околия (Голѣма Кутловица). Четверо-странна подставка въ видъ на жертвеникъ, отъ жѣлтъ варовикъ, 0·78 м. вис., 0·58 м. шир. и деб. Камъкътъ, който е намѣренъ въ римското градище между селата Челушница и Белимелъ, съдържа латински надписъ отъ слѣднитѣ 9 реда:

SABINIAETRANQVIL
 LINAESANCTISSIMA
 AVG·CONIVGI·D·N
 GORDIANI·P·F·AVG
 5 CON·GEM·DACOR·
 GORDIANA·X·
 DEVOTANVMI
 NIMAIESTATI
 EIVS

Надписът се чете така:

Sabiniae Tranquil-
linae sanctissimae
Aug(ustae) coniugi d(omini) n(ostri)
Gordiani P(ii) F(elicis) Aug(usti)
5 cohors Gem(ina) Dacor(num)
Gordiana X
devota numi-
ni maiestati(que)
eius . . .

Паметникът е бил поставен въ честь на римската императрица Сабиния Транквилина, съпруга на Гордианусъ III, римски императоръ отъ 238—244 г. слѣдъ Хр. — Отъ сщцото градище произхождатъ двѣ гранитни плочи, зазидани сега отъ двѣтъ страни на вратитѣ на черквата въ с. Челушница. Повърхността на тие плочи е толкова извѣтрѣла и изщърбена, щото едвамъ се познава, че нѣкога на тѣхъ сж били надписи, отъ които единъ изваянъ на плочата, 1·60 м. вис. и 0·87 м. шир. е съдържалъ, вѣроятно, 8 реда латински надписъ; отъ тѣхъ обаче се забѣлѣзватъ само първитѣ четири реда, които бихж могли да се четжтъ: Imperator Caesar M . . . us Severus . . . Pius . . . Felix Augustus pontifex maximus tribunicia potestate XII consul II proconsul? . . . Dacorum. Надписътъ споменува римския императоръ Северусъ Александъръ (222—235 год. слѣдъ Хр.), на когото името трѣбва да сж съдържали първитѣ два реда на надписа: Imperator Caesar M. Aurelius Severus Alexander. Ако е вѣрно и четенъето: tribunicia potestate XII, то надписътъ трѣбва да се отнесе къмъ 233 год. слѣдъ Хр.

IV. Три древнохристиянски надписи, открити до църквата св. Софѣя въ столицата.

Извѣстно е, че прѣзъ 1888 год. (срав. Сбм. кн. II, стр. 46—60) при откопаванъе многовѣковния земянъ насипъ между зданието на Народното Събрание и Държавната печатница се открихж основи отъ двѣ черкви, една по-голѣма и друга по-малка, съ полукръгли апсиди, и около черквитѣ и вжтрѣ въ тѣхъ гробници на брой 38, повечето зидаии съ сводове отъ тухли; изключение правятъ само нѣколко гробове оградени съ плочи, и гробове, въ които мъртвецътъ е билъ покритъ съ голѣми керамиди, склопени надъ него въ видъ на стрѣха. Въ всичкитѣ гробници се намѣрихж мъртвци, положени по християнски начинъ, съ лице къмъ изтокъ. Въ нѣколко гробове се намѣрихж стъклени шишенца отъ разна голѣмина, за които знаемъ сега, че отъ тѣхъ се изливали балзами и парфюми върху мъртвци и послѣ се оставяли въ гробницитѣ. Обикновено тѣзи шишенца се казватъ лакриматории или балзамарии и се срѣщатъ както въ римскитѣ, тъй и въ древнохристиянскитѣ гробове. Въ срутената сега апсида на църквата св. Софѣя прѣзъ 1893 год. се

откри гробъ, захлупенъ съ голѣма плоча; стѣнитѣ на гроба бѣхж обложени съ тънки мраморни плочи, добръ изгладени. Между главитѣ на двамата мъртвци, почиващи въ гроба, се намѣри сръбърна кутия (*capsa, reliquiarium*), съ халка за затваряне съ ключъ. Кутията, голѣма колкото единъ кубически дециметъръ, бѣше силно оксидувана; вътрѣ съдържаше прѣстъ, три мѣдни монети толкова изѣдени отъ рѣжда, цото само по образитѣ можеше да се прѣдполага, че принадлежатъ на синоветѣ на Константина Велики, и частички изтлѣла материя съ прахъ, може би, мощи на нѣкой светець. Отвънъ кутията е хубаво орнаментувана и означена съ двѣ монограми Христови, добръ позлатени. По формата на двѣтѣ монограми може да се прѣдположи, че кутията може да се отнесе приблизително къдѣ VI стол. слѣдъ Р. Хр. въ вѣка на Юстиниана I. Надѣво отъ гроба се откри часть отъ мозаика, съ която е била постлана, може би, цѣлата апсида.

Когато се копаехж основи за пристройката къмъ княжеския дворець прѣзъ 1894 год., открихж се гробове съ мъртвци, захлупени съ голѣми керамиди. Важпо е това, че тукъ се намѣрихж мѣдни монети на Галерия Максимилана, съпругата му Валерия, на Юстиниана I и на Юстиниана II, слѣдователно монети отъ III до VI стол. слѣдъ Хр.

Най-сетнѣ прѣзъ пролѣтѣта на 1896 г. при по-нататѣшно изравняване мѣстата между Народното Събрание, Държавната печатница и църквата св. София, гдѣто ще се гради църквата св. Александъръ Невски, открихж се още петъ нови гробници, три зидани съ сводове отъ тухли и два гроба оградени съ плочи; въ единъ отъ послѣднитѣ се намѣри стъклено шишенце — *balsamarium*, отъ зеленикаво стъкло, 0.12 м. вис. и рѣждясало желѣзо, може би, отломъкъ отъ ножъ. Отъ новооткрититѣ гробници любопитна е по-голѣмата 2.85 м. дълга, 2 м. вис., 2.70 м. шир., въ която на стѣни съ бои сж исписани кръстове, които по формата си сочатъ къмъ вѣка на Юстиниана I. Въ гробищата се намѣрихж три мъртвци, на които изтлѣлитѣ кости отчасти бѣхж разфѣрлени; до сѣверната стѣна вътрѣ въ гробницата се намѣри изкопанъ трапъ, отъ което може да се заключи, че тл, както и много други гробници около църквата св. София, сж били вече отворяни и прѣтърсвани. За насилствено отваряне и обирање на гробници вече въ старитѣ вѣкове, свидѣтелствуватъ нѣколко надгробни надписи, въ които на края съ проклетия или съ парична глоба се заплашва онзи, който би се осмѣлилъ да отвори гроба; тая формула особено често се срѣща въ надписитѣ отъ Тракия, Македония и Мала Азия. Изъ прѣстъта около новооткрититѣ гробници се намѣрихж мѣдни монети на синоветѣ на Константина Велики, на римския императоръ Валенса и една монета на Юстина II и жена му София; по врѣмето тия монети пакъ спадатъ между IV—VI стол. слѣдъ Р. Хр. Освѣнъ това се намѣрихж нѣколко бронзени отломъци, една бронзена фибула римска, една гривничка отъ бронзъ и едно кръгло дисче отъ бронзъ съ релефъ на лъвска глава,

съ три копчета отзадъ, което, може би, е служило за украшение на коженъ поясъ или въобще на дрѣха.¹⁾

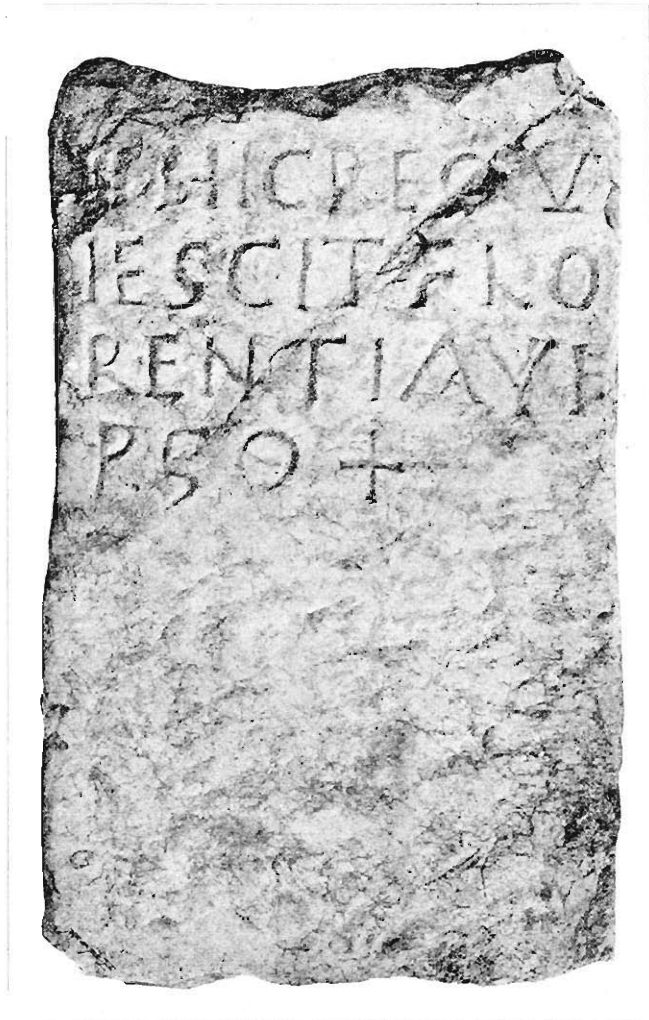
Но най-цѣлѣната частъ отъ тазгодишното откритие съставятъ три древно-християнски надписи, намѣрени въ дълбочина 1·80 м. подъ земний насипъ вътрѣ въ по-голѣмата черква, на която полугръблата апсида и основитѣ сж били открити вече прѣзъ 1888 год. между Народното Събрание и Държавната печатница. Надписитѣ сж издълбани на тънки мраморни плочи, на каквито биватъ написани древно-християнски надписи. Единтъ отъ надписитѣ, който е издълбанъ на мраморна плоча, 0·47 м. вис., 0·27 м. шир. и 0·07 м. деб., съдържа три реда, които се четжтъ:

† Hic requi-
iescit Flo-
rentia vi-
rgo †

Вѣрна снимка на надписа прѣдстави фиг. 5. Другитѣ два надписа сж грѣцки. Първиятъ е изваянъ на мраморна плочка 0·18 м. вис., 0·235 м. шир. и 0·015 м. деб.; плочката прѣдстави отломѣкъ, очупенъ отъ всички страни. Надписътъ съдържа тоже три реда, които се четжтъ:

† Ἐνθά καταί-
τε Μαρία π-
άρθενος †

Срав. фиг. 6. Недалечъ отъ тая плочка въ сжщата дълбочина се намѣри една бронзена фибула римска.

Фигура 5.

¹⁾ По-подробно описание, придружено съ изображения на намѣренитѣ старини, кръстове и ялаи на новооткрититѣ гробници, отлагаме за една идеща книга на Сборника, когато се довършжтъ започнатитѣ тая пролѣтъ разкопки.

Фигура 6.

Вториятъ грѣцки надписъ, изваянъ на плочка 0·33 м. вис., 0·39 м. шир., 0·04 м. деб., съдържа петъ реда и се чете:

† Ἐνθα κα-
τάκτε Ἄμ-
μουκίς ἀπὸ
Σεληνοῦν-
† τος †

Срав. фиг. 7.

Подобни два древнохристиянски латински надписи се намирихъ прѣзъ 1894 год. въ улица Позигано, до една зидана гробница, сходна по направата си съ онѣзи, които се открихъ досега около църквата св. Софiя. Първиятъ отъ надписитѣ е издѣланъ на мраморна плочка 0·65 м. дълга, 0·22 м. шир., 0·02 м. деб. Надписътъ съдържа два реда, които се четятъ:

† Hic positus est De-
metrius diaconus. ☩

Срав. фиг. 8.

Фигура 7.

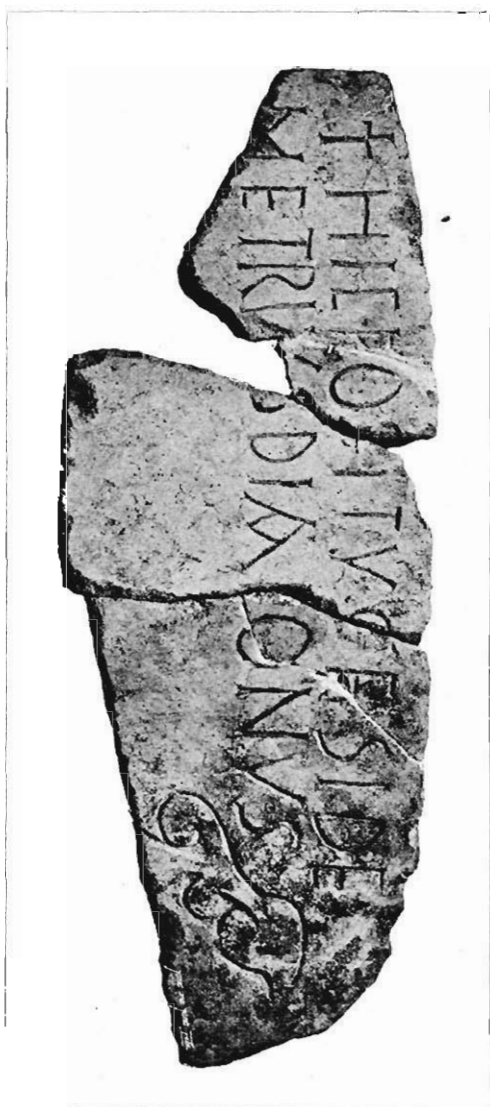
Вториятъ надписъ е изваянъ на плочка 0·24 м. вис., 0·27 м. шир., 0·03 м. деб. Надписътъ съдържа три реда, които се четятъ:

† Decius hic
 famulus s(an)c(t)i
 Andrae. †

§§

Срав. фиг. 9. и Сбм. кн. XII стр. 327—328, гдѣто сж вече издадени двата надписа, но сега възпроизведени въ приложенитѣ тукъ фигури споредъ фотографически снимки. Вече тогава, когато се открихъ тѣзи два надписа, изказахме мнѣние, че находитата на тия два надписа е важна за това, защото ти, макаръ и косвено, ще може да улесни рѣшението на въпроса за некропола около църквата св. София. Тазгодишното откритие на три нови древнохристиянски надписи до църквата св. София потвърждава това мнѣние.

Всичкитѣ тия надписи притежаватъ характеристични знакове, които говорятъ за тѣхната дълбока старинность, особено забѣлжителна е лаконическата имъ краткостъ. Самото начало гласи съвсѣмъ просто и кратко: hic requiescit, ἔνθα κατάκει. Съ такава формула се пачеватъ християнскитѣ надписи отъ 4—5 стол., когато въ по-последнитѣ вѣкове

тази формула се осложнява въ: *hic requiescit in pace, hic requiescit bonae memoriae, in hoc tumulo requiescit* и под.¹⁾ Съ необыкновенна краткостъ въ това отношение се отличава надписътъ подъ фиг. 9., гдѣто варѣчието *hic* е поставено безъ всѣкакъвъ глаголъ, като: *depositus est, requiescit, pausat*. Надписитѣ съдържатъ само имената на покойницитѣ, безъ всѣкакви указания за тѣхния родъ, възраст и дата на смъртъта; само четемъ: *Florentia virgo* (— дѣвица Цвѣтана), *Μαρία Πάρθενος*. Прибавката *virgo, Πάρθενος*, вѣроятно, трѣбва да се тълкува въ значение *virgo Deo sacrata* = дѣвица посветена Богу. Само въ единъ надписъ е указано мѣсторождението: *Ἀνδρουχίς ἀπὸ Σελήνουδος* — градъ Селинусъ на Сицилия. *Famulus* се срѣща въ християнски надписи между 5—6 стол. Въ нашия надписъ *Famulus sancti Andrae* трѣбва да си обяснимъ така, че покойникътъ на име Дециусъ или е билъ полоникъ на св. Андрей, или е билъ приставенъ за слуга въ черква на сѣщия светецъ. Ср. Le Blant,

Manuel d'épigraphie chrétienne p. 24. и Hübner, *Inscript. Hispaniae christ* № 42. 44 147. Жѣнско име *Florentia* привежда Hübner *ib.* № 21, 22 b въ два надписа, датувани на 588 год. и 566 год. Като вземемъ прѣдъ видъ още и палеографичната страна на надписитѣ, формата на кръстовецѣ и характеристични черти на нѣкои букви, които се срѣщатъ въ датувани надписи между 4—6 стол. слѣдъ Хр., дохождаме до заключение, че тѣзи надписи сѣ древнохристиянски и че открититѣ до св. Софiя гробници можтъ, споредъ тия надписи, да се положжтъ при-

¹⁾ Срѣв. Hübner *Aem., Inscriptiones Hispaniae christianae*, p. IX: „*Hic requiescit* formula, omissis *in pace* vocabulis, quae ut simplicissima est ita fortasse etiam pro antiquissima potest haberi (Cf. Le Blant, *Manuel d'épigraphie chrétienne* p. 23) in duobus tantum reperitur titulis, quorum alter (№ 147) re vera antiquissimus omnium Hispanorum certus anni est (anni 465); alter (n. 118) anni quidem indicatione caret, sed potest et ipse saeculi quinti esse.“

Фигура 9.

близително между 4—6 стол. слѣдъ Р. Хр. Колкото се онаси до днѣшнѣ черкви, открити въ толкова близко съседство до базиликата св. София, то не е никакъ удивително, и трѣбва да ги считаме за цеметериили (гробници) църкви, каквито въ първитѣ християнски вѣкове се постривали надъ гробове на мъченици и светци. Ср. Holtzinger, Die altchristliche Architectur p. 252—255.

Нека се надѣемъ, че по-нататъшни разкопки, както около св. София, особено при по-дълбоко копанье основи за проектуваната църква св. Александръ Невски, така и вътрѣ въ самата църква, ще изнесатъ наявѣ такива паметници, щото ще може по-положително да се рѣши не само въпросътъ за гробниците, но и за църквата св. София, за която не се знае положително, кога е била съградена.

V. Старо-български надписъ отъ Батошовския манастиръ.

Между най-важнитѣ паметници, които се съхраняватъ вече въ сбиркитѣ на Софийския музей, принадлежи старобългарскиятъ надписъ отъ Батошовския манастиръ, който се издава тука първи пътъ вѣрно възпроизведенъ въ фиг. 10.

Надписът състои от два фрагмента. Голѣмиятъ отломъкъ прѣд-
стави мраморна плоча 0·42 м. вис., 0·43 шир., 0·05 м. деб.; горна,
долна и лѣва частъ отъ плочката сж отчупени. Малкиятъ отломъкъ, тоже
отъ мраморъ, е 0·15 м. вис., 0·25 м. шир., 0·05 м. деб. Голѣмиятъ от-
ломъкъ съдържа 13 реда надписъ; височината на буквитѣ е 25 милим.,
само въ пети редъ сж букви 3 см. високи.

Надписътъ може приблизително да се чете така:

- 1 М(Н)Д[ОС]ТѢ Б[ОЖ]ИѢ ПАТ[Р]НАРХЪ ВСѢМЪ БЛ[Ъ]ГАРОМЪ]
[АРХИЕ]РЕНСТВА МОЕГО Б[ОЖ]ИѢ ПОМОЩИѢ
[НЗ]СѢКОХ ГОРѢ В СЕН ПѢСТЫНИ И СЪЗДАХ ХРАМЪ
ВЪ ИМА ПРѢСТЫА БЦА МАТОРСКЫА И КЪ [ИМА]
- 5 [ЕКАН]ГЕЛІСТА ІΩ К(О)ГОСЛО[О]КА И ПРИЗВАХ КЕЛНКАГО ЦАРЪ]
[МИХАН]ЛЪ СНА ЖЕ КЕЛНКАГО ЦРЪ АСѢНЪ А КИЗКА СТАРАГО
[АСѢНЪ ЦРЪ]
СЕН МАНАСТѢР НЕ ТЪКМО ДО ТОГО ЕДНОГО ИЖ И ПО^{ж?}
. . . (СТЪ?) ЦРСКЪ МАНАСТѢРЪ И ПРИЕМЪ СЪ ЛЮБОКИ
[МИХА]НЛЪ ЦРЪ И ДАРОВА СЕМЪ МАНАСТѢРЮ СЕЛО
- 10 [КАТОШ?]ОВОНВМАНРИКАРЕ(?)
ЦР МИХАНА И . . . ОУ ЦРИ БЖ[ДЖ]ИИ ПОТОМЪ ДАД . . .
САМЪ МИХАНАЛЪ [?] ЦРЪ КТНТОРИ И БЖДЖИИ
.

Остан да се опрѣдѣли, какъ трѣбва да се съедини съ този текстъ
малкиятъ отломъкъ, на който се четатъ слѣднитѣ редове:

. . . А СНЕ МѢСТО . . .
. . . . [ЕИИДОСИ?] ТОДА СА . . .
. . [МОН]АСТЕРЪ КЪ ВЪКЫ
.

Споредъ този надписъ Батошовскиятъ манастиръ, както и църквата съ-
зидана въ името на Прѣветата Богородица и св. Иоана Богослова, сж били
основани отъ „патриарха всѣмъ блъгаромъ“ въ врѣмето на блъгарскии
царь Михаилъ Асѣнъ, който е царувалъ отъ 1246—1257 год. Името
на този царъ заедно съ титлата му се чете въ пети и шести редъ на
надписа: ПРИЗВАХ КЕЛНКАГО ЦАРЪ МИХАНАЛЪ СНА КЕЛНКАГО ЦРЪ
АСѢНЪ А КИЗКА СТАРАГО АСѢНЪ ЦРЪ. Царятъ е подарилъ на новия
манастиръ село Батошово, на което името, вѣроятно, трѣбва да се до-
пълни въ десети редъ: [КАТОШ]ОВО; подиръ това слѣдва още едно
или двѣ географични имена, на които четеньето не е сигурно.¹⁾

¹⁾ Споредъ четеньето на г. профессора К. Прѣвѣла въ Визона, комуто съобщилъ този вакавъ
староблъгарскии надписъ, въ скеленъ редъ на края може да се чете РИВАРЪ, но не е ясно,
какво прѣдвѣстувана, вѣроятно, ибкакво мѣстно име, което вставчанъ на -ВНА; за възстановява-
ньето трѣбва да се взематъ географичнитѣ названия въ околността на манастира.

